



La Botalària

Revista editada per l'associació cultural «Tossal de l'Assut»

8 ANY VI

Local

Breu anàlisi cronològica de les eleccions democràtiques a Borriol

Borriol per la pau
El bordís: La pedrera

Dossier

Immigració

Associacions

V Marxa a peu pel terme de Borriol
Safareig Teatre, el grup dels borriolencs

Història i tradicions

Entre forns i corrals

El terme

La coya de les Ferreries

Opinió

36742

Miscel·lània



Sumari



Portada:
Font de la Botlària.
Propietat: Vicent Personat.

☎ Telèfons d'interés ☎

Ajuntament de Borriol	964 32 14 61
Consultori mèdic municipal	964 32 17 21
Bancaixa	964 32 10 44
Assessoria Araceli Balaguer	964 32 13 69
Carnisseria Escrig	964 32 14 48
Carnisseria la Font	964 32 12 03
Carnisseria el Raval	964 32 10 57
Carnisseria Julio	964 32 12 03
Fruites i Verdures La Font	964 32 30 37
Autoservicis A. Sos	964 32 13 28
Comestibles Teresa	964 32 13 16
Forn Silverio	964 32 11 07
Forn Gargallo	964 32 10 31
Forn Rei en Jaume	964 32 20 09
Bar Pauet	964 32 11 41
Cafeteria Julio	964 32 10 72
El Mosset	625 12 61 87
Bocateria Avenida	964 32 21 88
Pastisseria Racó de la Font	964 32 16 33
Pub Troppo	964 32 17 76
Calcer i complements Lydia	659 06 06 06
Joieria Paco Zaragoza	964 32 11 82
Perruqueria Canales	964 32 11 73
Perruqueria Ana Linares	964 32 11 24
Perruqueria Colors	964 32 15 04
Gabinet d'estètica M ^a José	964 32 16 35
Clínica Dental Rei en Jaume	964 32 11 68
Papereria-Drogueria Chiva	964 32 11 18
Papereria Detalls	964 32 17 14
Castesan	964 32 20 61
Herboristeria Darma	616 15 13 08
Pienso Maria Dolores	964 32 10 93
Escola d'anglès Tandem	600 84 43 11
D'Oliva Terra	964 32 17 60
Borriol laminats	964 32 12 39
Construccions 3 ^a Cerrada	964 32 17 27
Automecànica Borriol	964 32 14 25
Taller J. L. Andrés-Renault	964 32 11 45
Tallers Balaguer	964 32 13 03
Bazar la Torre	964 32 11 72
Loteries Adm. Borriol	964 32 14 82

URGÈNCIES I INSTITUCIONS

Hospital General	964 21 10 00
Polícia	091
Guàrdia Civil	062
Bombers	964 22 10 80
Centre Coordinació emergències	964 22 05 00
Ambulàncies	964 22 22 22
Diputació de Castelló	964 35 96 00
Universitat Jaume I	964 72 80 00

Si voleu que el vostre article o les vostres fotos antigues apareguen en el pròxim número de La Botlària, els podeu donar personalment a qualsevol membre del consell de redacció o escriguen a la següent adreça de correu:



Revista La Botlària
Llistat de correus de Borriol
C/. de L'Hereu, 1 - 12190 Borriol

Local

Breu anàlisi cronològica de les eleccions democràtiques a Borriol	2
Borriol per la Pau	4
Intent d'impedir la venda de la Botlària	6
Breus	7
El Bordís: La Pedrera	8
Qui són els borregos	10
Qué opina la gent sobre...?	11

Dossier

La immigració a Borriol	12
Per on va l'educació dels immigrants	13
Immigració i integració	14
Borriol, crúilla de cultures	16
Ens n'anem a França a veremar	17

Associacions

Marxa a peu pel terme de Borriol	19
Safareig Teatre, el grup dels borriolencs	20
La vida de Sant Vicent, nova representació de Safareig	21
Històric ascens del Borriol C.F. Juvenil	22
Jornada Provincial de Mestresses de Casa	22

La Unió Musical Borriolencs ens torna a sorprendre	23
--	----

Història i tradicions

Entre forns i corrals, notes del segle XIX a Borriol	24
Els arxius de Borriol a Salamanca	26
Els nostres oficis: El fuster	28
Noves publicacions sobre Borriol	29

El terme

Plantes que curen: EL PERICÓ	31
Les coves del nostre terme	32

El poble parla

A qui pertany l'opinió?	34
Pensa globalment, actua localment	37
Criteris o favoritismes?	40
La fi de la humanitat	41

El racó literari

Els 4 genets	42
--------------	----

Miscel·lània

Excursió als masos de la Serra	43
Borriolencs solidaris: a per «chapapote»	44
Prevenió de l'enfermetat dental	46
Curiositats científiques	
Els signes del Zodíac	48
Records	50
A passar el temps	51
Masos de Borriol	52



Un any més, l'Associació Cultural Tossal de l'Assut ha sumat esforços per traure a la llum un nou número de La Botària. No ha estat fàcil. Per a la gent que treballa en aquest projecte, perdre hores en indagar sobre els diversos aspectes del nostre poble, escriure articles que rescaten de l'oblit elements de la història de Borriol i de la seua gent, passejar pel terme per conèixer-lo millor i fer arribar eixe treball a la gent que espera fidel l'eixida de la revista, és una feina que té per única recompensa la satisfacció de què eixe treball siga útil i d'interés

per a aquells als quals arriba. Però no només no ha estat fàcil per això. També n'hi ha condicionants externs. Si ja resulta difícil traure amb regularitat una revista al nostre poble amb una tirada de 700 exemplars, quan caldria esperar el suport de les institucions a un projecte que enriqueix el nostre poble i la seua cultura, lluny d'obtenir eixe suport l'únic que rebem són, inexplicablement, entrebancs. L'agost de l'any 2000 vam rebre una carta urgent de l'Ajuntament de Borriol per tal que abandonarem el local de la nostra associació (una habitació del vell Trinquet), perquè les obres es deia havien de començar de forma imminent. Dos anys després (un períple que cobrirem, i seguim cobrint, reunint-nos allà on podem, perquè l'Ajuntament no ens ha proporcionat un altre lloc), s'inicià la reforma del Trinquet. Pel que sembla, en aquest poble la 'imminència' la compten en anys. Des d'aproximadament les mateixes dates no rebem, com la resta d'associacions locals, subvencions de l'Ajuntament, encara no tenim massa clar per quin delictes. No en reberem per traure la de l'any passat el dia de Sant Antoni, que editarem i aconseguirem vendre després que les forces municipals ens posaren tots els impediments possibles per tal que no ho ferem. En aquest cas el 'delictes' sembla fou publicar articles d'opinió que ens havien remés veïns de Borriol que posaven de relleu alguns dels problemes que ells consideraven calia resoldre al nostre poble. Com que nosaltres considerem que no tenim tota la raó, sinó que a les solucions s'arriba dialogant i escoltant totes les opinions, anirem a la pressó tantes vegades com siga precís per deixar a borriolencs i borriolenques un espai lliure on puguen expressar les seues idees.



Nova placa indicativa a la rotonda de l'entrada a Borriol.

Redacció

Any VI, número 8
Tirada 600 exemplars

CONSELL DE REDACCIÓ, FOTOGRAFIA I PUBLICITAT

Agustí Agut
Ignasi Agut
Teresa Agut
Nativitat Alcañiz
Xavi Andreu
Sheila Carbó
Simón Francisco
J. Cristian Linares
Regina Moles
Alex Tena
Diego Tena
Natxo Valls
Araceli Vicent

Antonia Escoín
Eugenio Espinosa
Rosita «Fideli»
Grisel.la
Ximo Esteve
Perik
Vicent Personat
Eugenio Ramos
Jordi Rubio
Maria Saturnino
Josefina Vilarrocha

EDITA:
Associació Cultural
Tossal de l'Assut

DIPÒSIT LEGAL:
CS-Nº 394-1997

IMPRIMEIX:
Logui impressió

NOTA: La Botària no es fa responsable de l'opinió dels seus col·laboradors en els treballs publicats, ni s'identifica necessàriament. La Botària demana disculpes si comet alguna errada en dades, noms, etc. en l'apartat de fotos per al record. Si això passara pròxim ho comunicarem al consell de redacció. Agraïm a totes aquelles persones que han fet possible es duguera a terme aquest projecte.

COL·LABORADORS

(ARTICLES I
FOTOGRAFIES)
Colla Naturista l'Espígol
Fernando Balaguer
Joan Serafí Bernat
Carmen Casanova
Ramiro Cortés

La Redacció

AGENTE COLABORADOR



del
**Banco
Santander**

Araceli Balaguer Balaguer
Asesoría Fiscal y Contable

Doctor Portoles, 6 • 12190 BORRIOL (Castellón de la Plana) • Tel./Fax: 964 32 13 69

Breu anàlisi cronològica de les eleccions democràtiques a Borriol

Les eleccions democràtiques a Borriol han seguit un camí molt semblant al conjunt de la província de Castelló i del País Valencià en el seu conjunt, amb una sèrie de particularitats que comentarem en este article. L'any 1977 es van tornar a celebrar eleccions generals després de gairebé 43 anys i a Borriol va guanyar la UCD amb 672 vots, seguida pel PSOE amb 553 vots. L'any 1979 la UCD tornà a guanyar a Borriol en les eleccions generals amb 731 vots i el PSOE es quedà amb 522 vots, però en les eleccions locals d'este any, el PSOE guanyà per primera vegada a Borriol amb 485 vots front als 427 de la UCD, començant els anys d'alcalde José Salvador Ramos, equip que va dur a terme les grans obres a nivell municipal. Des d'estos moments comença un decliu paulatí a nivell estatal de la UCD, que es reconverteix en CDS (Centre Democràtic i Social) d'Adolfo Suárez. El PSOE serà el partit més votat en les eleccions de 1982 i 1983, coincidint amb la victòria electoral de Felipe González. El 1987 serà l'alcalde Tino Fabregat, precedit pel susdit Ramos. L'any 1989 serà l'últim d'esta etapa socialista, i ja a l'any 1991 perd per una trentena de vots en les eleccions autonòmiques i per 7 vots en les eleccions locals a favor del PP, any en què es presentà AIP (Agrupació Independent Progressista), que va traure 2 regidors i van pactar amb el PP el govern municipal, sent primer l'alcalde Ximo Castelló i després l'alcaldesa Matilde Pallarés. Els anys 1993 i 1994 va guanyar el PP, però a l'any 1995 el PSOE va tornar a guanyar en les eleccions locals amb Nadal Escrig al seu front, malgrat perdre les autonòmiques. Els anys següents: 1996, 1999, 2000 i 2003 el PP va traure més vots que el PSOE, aconseguint la seua major quota a les eleccions generals de l'any 2000, amb el 58% dels sufragis. Les properes eleccions locals se celebren l'any 2007, així com les autonòmiques, i el proper 2004 ens depararà unes noves eleccions generals, amb què podrem seguir parlant de l'evolució del vot a Borriol.

Anàlisi comparativa de les eleccions locals de 1999 i 2003

Si analitzem els resultats electorals de les dos últimes eleccions locals a Borriol (1999 i 2003), resalten una sèrie de fets: després de les eleccions de 2003, el Partit Popular baixa en 6 punts el número total de vots i el PSOE en puja 11, amb la qual cosa es retallen distàncies entre els dos principals partits. Traduït en vots, si comparem els resultats de 1999 i els de 2003, el PP puja 92 vots, mentre el PSOE en puja 393, quatre vegades més, la qual cosa li fa guanyar un regidor respecte a 1999. Així, si comparem el número de regidors, el 1999 el PP en tenia 7 i el PSOE 4, quedant fora EU i UV. Enguany, a les eleccions

locals de 2003 el PP perd un regidor i es queda en 6 i el PSOE guanya un regidor i es queda en 5, mentre el BLOC i EU no aconsegueixen entrar en el consistori municipal per no tindre vots suficients. Esperem poder seguir aportant noves dades i anar contrastant resultats en propers comicis.

Any 1999. Eleccions locals

Cents	2.720	Votants	2.126	78,2
		Abstencions	594	21,8
Vàlids	2.059	A candidatura	1.989	96,6
		Blancs	70	3,4

Candidatura	Sigles	Vots	%	Regidors
Partit Popular	PP	1.132	56,91	7
Partit Socialista Obrer Espanyol	PSOE	664	32,38	4
Esquerra Unida+ Els Verds+ Esquerra Valenciana	ENTESA	113	5,68	0
Bloc Nacionalista Valencià-Esquerra Verda	BLOC-EV	100	5,03	0

Any 2003. Eleccions locals

Cents	3.151	Votants	2.482	78,8
		Abstencions	669	21,2
Vàlids	2.423	A candidatura	2.387	98,5
		Blancs	36	1,5

Candidatura	Sigles	Vots	%	Regidors
Partit Popular	PP	1.224	51,28	6
Partit Socialista Obrer Espanyol	PSOE	1.037	43,44	5
Esquerra Unida+ Els Verds+ Esquerra Valenciana	ENTESA	65	2,72	0
Bloc Nacionalista Valencià-Esquerra Verda	BLOC-EV	61	2,56	0

Resultats electorals de la democràcia (1977-2003)


Elecció	Cens	A Candi- datura	PP	PSOE	EU	BNV	UV	UCD/ CDS	ALTRES
G-1977	1.770	1.584	81	553				672	278
G-1979	1.906	1.560	43	522	169			731	95
L-1979	1.899	1.463		485	274			427	277
G-1982	1.871	1.605	486	750	97	6		229	37
A-1983	1.896	1.571	523	782	90	84		82	10
L-1983	1.896	1.568	544	879	79			66	
G-1986	1.975	1.622	657	665	25	7	3	148	117
A-1987	1.918	1.682	702	712	47		40	138	43
E-1987	1.916	1.662	682	722	14		26	119	99
L-1987	1.916	1.671	758	780				123	10
E-1989	1.946	1.431	570	615	24	23	13	88	98
G-1989	1.974	1.671	690	724	34	38	2	114	69
A-1991	2.017	1.756	716	681	100	127	50	35	47
L-1991	2.018	1.755	699	692					364
G-1993	2.111	1.841	891	764	99	14	18	20	35
E-1994	2.209	1.604	795	578	112	32	32	17	38
A-1995	2.286	1.918	921	750	160	34	46	4	3
L-1995	2.286	1.910	894	896	120				
G-1996	2.365	2.001	998	801	126	12	39	2	23
A-1999	2.718	2.026	1.074	698	86	81	83		4
E-1999	2.702	2.030	1.099	714	90	22	65		40
L-1999	2.720	1.989	1.132	644	113		100		
G-2000	2.795	2.152	1.251	719	82	47	14	4	35
A-2003	3.110	2.410	1.263	939	98	78	8	1	23
L-2003	3.151	2.387	1.224	1.037	65	61			

Evolució percentual (%) dels resultats per partits polítics.

Elecció	Abstenció	PP	PSOE	EU	BNV	UV	UCD/CDS	ALTRES
G-1977	9,7	5,1	34,9				42,4	17,6
G-1979	16,4	2,8	33,5	10,8			46,9	6,1
L-1979	19,1		33,2	18,7			29,2	18,9
G-1982	11,0	30,3	46,7	6,0	0,4		14,3	2,3
A-1983	15,6	33,3	49,8	5,7	5,3		5,2	0,6
L-1983	15,5	34,7	56,1	5,0			4,2	
G-1986	15,5	40,5	41,0	1,5	0,4	0,2	9,1	7,2
A-1987	11,1	41,7	42,3	2,8		2,4	8,2	2,6
E-1987	11,0	41,0	43,4	0,8		1,6	7,2	6,0
L-1987	11,0	45,4	46,7				7,4	0,6
E-1989	25,3	39,8	43,0	1,7	1,6	0,9	6,1	6,8
G-1989	14,3	41,3	43,3	2,0	2,3	0,1	6,8	4,1
A-1991	11,8	40,8	38,8	5,7	7,2	2,8	2,0	2,7
L-1991	11,1	39,8	39,4					20,7
G-1993	12,1	48,4	41,5	5,4	0,8	1,0	1,1	1,9
E-1994	25,8	49,6	36,0	7,0	2,0	2,0	1,1	2,4
A-1995	14,5	48,0	39,1	8,3	1,8	2,4	0,2	0,2
L-1995	14,5	46,8	46,9	6,3				
G-1996	14,5	49,9	40,0	6,3	0,6	1,9	0,1	1,1
A-1999	22,2	53,0	34,5	4,2	4,0	4,1		0,2
E-1999	21,6	54,1	35,2	4,4	1,1	3,2		2,0
L-1999	21,8	56,9	32,4	5,7		5,0		
G-2000	21,2	58,1	33,4	3,8	2,2	0,7	0,2	1,6
A-2003	20,6	52,4	39,0	4,1	3,2	0,3		1,0
L-2003	21,2	51,3	43,4	2,7	2,6			
A-2003	31,0	50,6	36,0	4,3	6,1	1,5	0,1	1,4

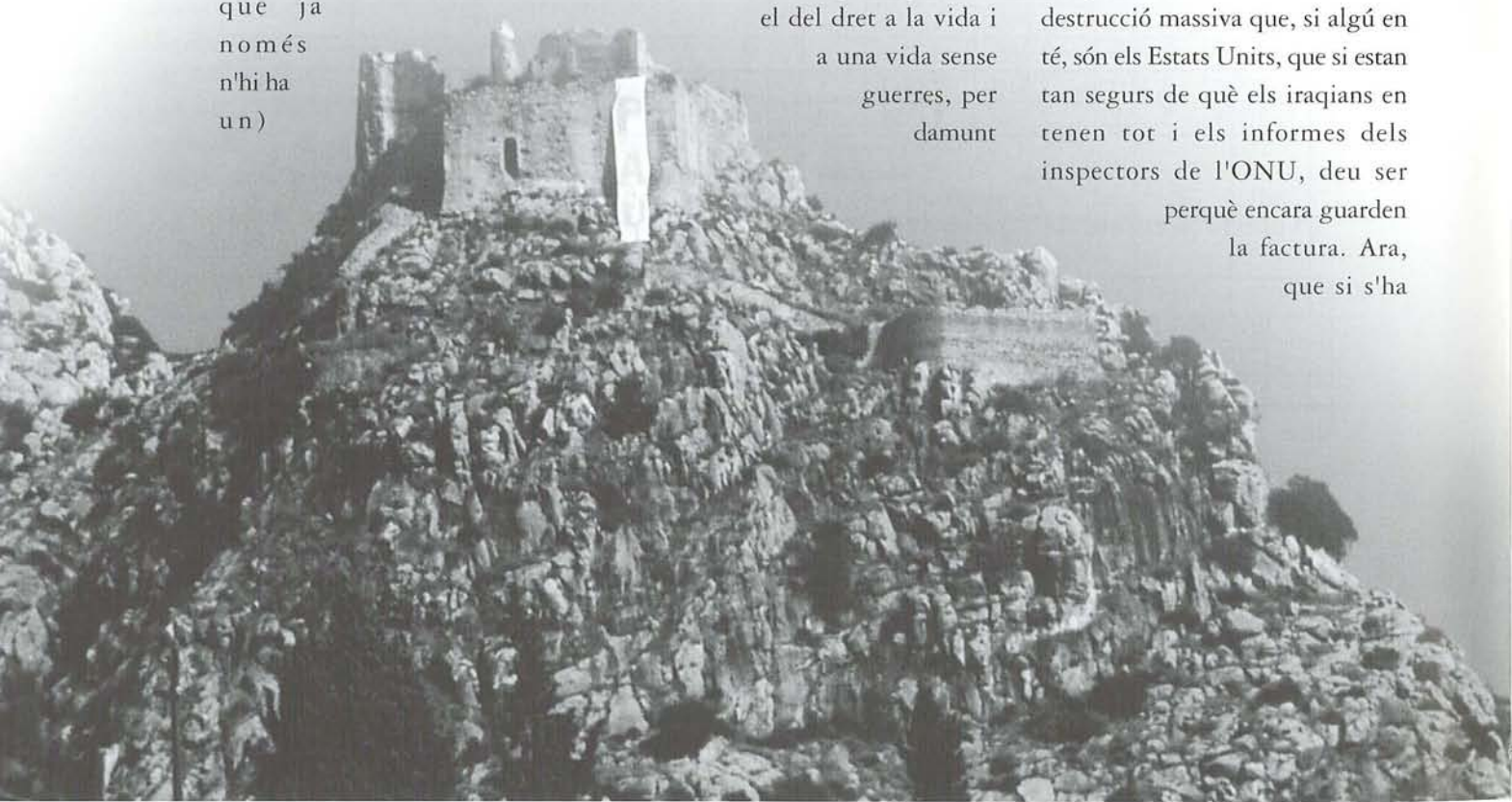
Borriol per la Pau

Quan semblava que les societats occidentals o més o menys occidentalitzades havien fet del 'menimfotisme' el seu ideal polític, eixes mateixes societats, sorprenent i alligonant de nou els seus dirigents, van reaccionar de forma massiva contra el que es considerà un atac imperialista (de l'imperi, que ja només n'hi ha un)

sense altres motius que els purament econòmics i geoestratègics sobre l'Iraq. Durant mesos les mobilitzacions es repetiren i succeiren arreu del món, per part d'una població que està farta de què siguen cíncics i mentiders els encarregats de dirigir les seues vides. Mai com abans tanta gent havia sortit al carrer per defensar uns principis, com el del dret a la vida i a una vida sense guerres, per damunt

de qualsevol tipus de facció política (tot i que moltes d'elles intentaren apropiarse d'un moviment popular que no els pertanyia).

Primer que si estava en connexió amb Al-Qaeda (un grup per al qual el règim dictatorial de Sadam Hussein, el més occidentalitzat del Pròxim Orient, amb un cristià de vicepresident, era enemic directe). Després, les famoses armes de destrucció massiva que, si algú en té, són els Estats Units, que si estan tan segurs de què els iraqians en tenen tot i els informes dels inspectors de l'ONU, deu ser perquè encara guarden la factura. Ara, que si s'ha



CAIZADOS
Y
COMPLEMENTOS

Lydia

C/. Sanchis Guarner - Bajo 2 • 12190 Borriol (Castellón) • Móvil: 659 06 06 06



'alliberat' un país que vivia sota una dictadura, un argument que no es creuen ni les dones de la neteja de la Casa Blanca.

El suport i participació del govern espanyol en una guerra que trencava amb la legalitat internacional existent, feu que arreu de la península les mobilitzacions ciutadanes foren especialment importants. També a Borriol, molts veïns del poble es rebelaren contra la injustícia. Es feren activitats pel NO A LA GUERRA, pel NO A CAP GUERRA, perquè el recurs a les armes mai és una solució, sinó una derrota, cada vegada que es duu a terme, del gènere humà.

Durant uns dies, onejà al castell de Borriol una pancarta que alguns veïns penjaren simbòlicament amb un lema tan breu com difícil, sembla,

d'aconseguir: PAU.

Igualment es feren concentracions, com a la resta de pobles i ciutats del món, en favor de la pau que reuniren molta gent a la plaça de La Font. Així mateix, la creativitat de borriolencs i borriolenques es posà de manifest també amb un gran mural que reproduïa el Gernika de Picasso, l'obra que ha sabut expressar amb major intensitat els horrors de la guerra.

Des d'aquesta revista no podem fer sinó felicitar els borriolencs per totes eixes accions. La pau, la vida,



Elaboració d'un mural del Gernika de Picasso a Borriol, contra la guerra.

el respecte entre les persones i la participació activa, des d'on siga i com siga, de la ciutadania en la vida política, són també les nostres banderes.

La Redacció

Segueixen els barracons a l'Escola

Les condicions en què es troben alguns dels alumnes de l'Escola Pública l'Hereu de Borriol segueixen sent lamentables. La instal·lació de barracons segueix sent necessària per cobrir les mancances infraestructurals de l'edifici municipal. El més difícil d'entendre és que faça més d'un any que vam

denunciar aquesta situació i que encara no s'hagen pres les mesures oportunes per posar-li remei, quan l'escola i l'educació dels nostres fills i filles hauria d'estar al primer lloc de qualsevol agenda política. Esperem que es pose fi ben prompte a aquest problema per tal que professors i alumnes puguen treballar en condicions.

AUTOSERVICIOS

A.S.S.

**CHARCUTERÍA, EMBUTIDOS,
CARNES FRESCAS Y VERDURAS**

C/. Germán García, 5 - C/. Sanchis Guarnier, 27
Tel. 964 32 13 28 - 12190 BORRIOL (Castellón)

Intent d'impedir la venda de la Botalària

A les festes de Sant Antoni de l'any 2002, ara fa any i mig, l'Associació Cultural Tossal de l'Assut va patir un atemptat contra la llibertat d'expressió. Com tots els anys des de feia sis, va triar el dia de la teia i la pujà al raval per vendre la revista La



Botalària. També com tots els anys, la gent va acudir per comprar una publicació que es paga amb la seua venda i amb la col·laboració que aporten alguns comerços o empresaris locals. Quan ja feia una estona que alguns membres del Tossal de l'Assut estaven venent la revista, un agent municipal va arribar amb l'ordre de què es retiraren d'on estaven ja que no tenien permís per a vendre amb paradeta. Davant la perplexitat dels membres del Tossal, que mai havien tingut cap problema per vendre La Botalària, l'agent municipal els va insistir en què aturaren la seua activitat. Alguns veïns del poble, però, que s'apropaven per comprar

el seu exemplar, quedaren tan perplexos com els venedors i increparen i xiularen l'agent considerant que l'acció que s'estava cometent era injusta. Després de demanar-los el DNI als membres del Tossal presents, l'agent se'n va anar entre els xiulits de la gent, insistint

en què s'aturara l'activitat. Alguns dels veïns del poble que van defensar els membres de l'associació van dirigir-se a l'alcalde per mostrar-li el seu desacord amb el que estava passant. Aquest va respondre'ls que 'si no havia llegit el que posaven a la revista', amb la qual cosa sembla evident que allò que li

preocupava al màxim representant de Borriol no eren les formes sinó el contingut de La Botalària. Després d'un fet tant lamentable, i de moments de nerviosisme i total incredulitat, els membres del Tossal

retiraren la taula i seguiren venent la revista en mà.

Des d'ací, no podem sinó manifestar el nostre profund pesar pel que considerem un acte totalment injust i antidemocràtic, dels que semblava havien acabat fa ja més de vint-i-cinc anys. Així mateix, fem constar que no sabem que necessitàrem permisos per vendre la revista, ja que en set anys que fa que la duem endavant mai ens havien demanat res ni ens ho havien fet saber. En tot cas, demanarem el que calga per vendre aquest exemplar i si, pel que siga, no ens el donen, el vendrem a mà, però seran totalment inútils actes com els de l'any passat amb l'objectiu d'apaivagar les veus crítiques o, simplement, no aduadores. Esperem que puguen estar llegint aquest número, que el tinguen entre les mans, i que seguisca sent així per molts anys.

La Redacció

Borriol estrena Trinquet i s'inicien les obres de l'Ambulatori

Després de molts anys el nostre poble torna a comptar amb un Trinquet Municipal. Tot i que el camí ha estat llarg, a la fi s'ha aconseguit abastar un projecte del qual ens hem de felicitar tots. A més, en la seua curta existència ha mantingut una activitat intensa i ha contribuït a reviuir l'interès per la pilota al nostre poble. Així mateix s'ha iniciat la construcció del nou Ambulatori Municipal, que substituirà al ja existent del Freginal.



GRACIAS POR SU COMPRA

C/. Colón, 2 - 12190 BORRIOL (Castellón)
Tel. 964 32 14 48 - Móvil 619 85 75 54



Tapar cominells?

Borriol creix, urbanísticament, com cap altre poble en molts kilòmetres al seu voltant. La búsqueda de nous espais edificables ha fet que algunes zones que no fa pràcticament res estaven cobertes de garroferes i atmetlers, al voltant del poble, siguin ara zona residencial. Crèixer per créixer, però, tampoc ha de ser. Cal acompanyar eixe creixement amb la millora o manteniment de la qualitat de vida. L'espai s'acaba, i ara els rumors diuen que el proper objectiu és el barranc de Cominells, l'estratègia, ensolcarlo. Al nostre parer, abans d'eixa,



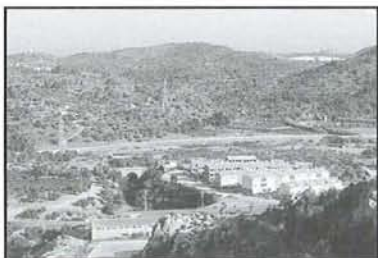
potser podrien barallar-se altres opcions, que conciliaren interessos i que salvaren un paratge molt bonic, però poc valorat. En lloc de tapar-lo, per qué no adecentar-lo i mantindre'l com a zona verda (que les constructors hauran, per llei, d'assegurar). L'edificació podria continuar-se a l'altra banda amb

la construcció, simplement, d'un pont (de suficient amplada) i amb el de la Platera, deixant el pobre pont medieval tranquil que ja prou l'han sostovat en aquests anys. Fa més de vint anys, el veïnat de València va manifestar-se en contra de l'intent de l'Ajuntament d'ensolcar el llit del Túria. Avui, és potser l'element que més representa a aquesta ciutat. Pensem-ho: un pont medieval, fonts, galeries i mines impressionants que pocs borriolencs coneixen... un espai que podria esdevindre, per qué no?, símbol del nostre poble.

La Redacció

Borriol no deixa de créixer

El creixement urbà del nostre poble s'ha disparat els darrers anys. Esperem que siga creixent, però tenint en compte, també, que no pot ser excusa aquesta per destruir el medi que forma part del benestar i la identitat de la resta dels seus veïns. De si no tenen clar si creix o no... vegem.



Poble Nou 2002.



Poble Nou 2003.



Urbanització progressiva del terme.

CARNICERIA - CHARCUTERIA
EL RAVAL

*Cl. Dr. Portolés, 7
Teléfono 964 32 10 57
BORRIOL (Castellón)*

El bordís: La Pedrera

8



Preocupats com sempre pel nostre poble i el seu terme, ens hem reunit alguns dels membres d'aquest Consell de Redacció per tal d'elaborar propostes que poden resultar d'interés per als nostres governants d'ací a un futur no molt llunyà. La qüestió que ens plantejem és la següent: QUÉ FAREM DEL FORAT QUE DEIXARÀ LA PEDRERA DE LA JOQUERA QUAN ACABEN DE PICAR?

Després de llargues hores d'adust esforç mental, vam acabar coincidint en tres tipus principals de projectes (tot i deixar de banda algunes propostes que també resultaven força interessants, però que consideràvem excessivament fantasioses) que oferim a la resta de borriolencs i borriolenques per tal de sotmetre-les, com és sempre necessari, a la vindicta pública.

El primer grup de projectes es vertebren en torn

a la idea d'integrar en la natura l'enorme espai buit que quedarà. En aquest sentit, les propostes són múltiples: des de plantar pins o carrasques a abancalar les pendents amb oliveres i ametlers. Açò, però, presenta problemes. Els pins i les carrasques no sabem si creixen a nivells sota el mar (que és on tot sembla indicar que arribaran els nivells inferiors de la pedrera), i en el mateix sentit, no desigem a ningú haver de pujar metres i metres al coll sacs d'ametles o cabassos d'olives. Així que potser millor seria cobrir-ho tot d'aigua, i fer de la Joquera un llac interior enorme. Però el problema, ara, seria aconseguir l'aigua. Podem esperar a que s'ompli del que plou, però com que plou poc i a aquest poble les riuades no venen sinó cada cinquanta o més anys, considerem que no és la millor proposta.

El segon grup de projectes plantegen la possibilitat d'aprofitar el fet fins ara per construir algun tipus d'edifici o infraestructura que pugui ser de profit per a tots els borriolencs, o que faça de Borriol un lloc conegut arreu del món. Així,



J. L. Andrés, S.L.

Avda. Zaragoza, 8 - 10 • 12190 BORRIOL (Castellón)
Tels 964 32 11 45 - 964 32 17 68

- LINEA PRE - ITV
- EQUILIBRADO RUEDAS
- CARGA AIRE ACONDICIONADO

Renault Financiación



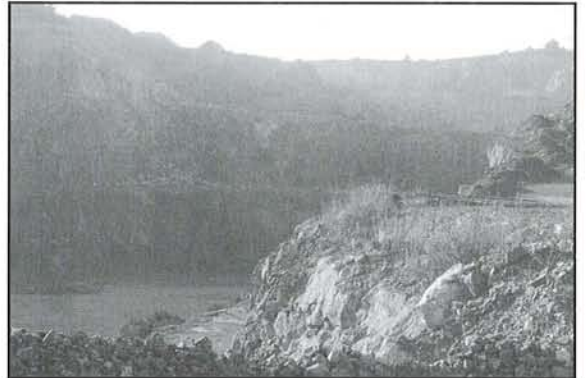
vam plantejar la possibilitat d'edificar una gran torre que, amb els fonaments que tindria, podria alçar-se fins els 9.000 metres (seria més alta, així, que l'Everest). Aquesta babèlica pretensió, però, considerem que serà impossible dur-la a terme perquè si no n'hi ha a Borriol diners per fer una casa de cultura, tampoc en deu haver per fer una torre com esta. A més, hem calculat el temps que tardaríem els borriolencs en fer-la i, tot i que som poble de pedrapiquers i d'arreglaors de pedra, no estaria acabada abans del 3022 (i com a eixes altures els Estats Units ja hauran provocat la tercera guerra mundial i no estem segurs de si quedarà res sobre la Terra, no sabem si val la pena engegar el projecte).

Així que arribem al tercer grup de projectes, que definiríem com els que mantenen una línia de política 'continuista'. És a dir, seguir fent el que hem fet fins ara: no res. I per evitar-nos el mareig de què fer quan acaben, la solució és simple: que no acaben. Proposem que tiren avall sense preocupacions. Així, d'ací a poc, traurem un llibre que es dirà 'Borriol, en el umbral

del centro de la tierra', i podrem organitzar viatges cap allà (segur que fins i tot podríem agermanar-nos amb Nantes, la ciutat de naixement de Juli Verne). El nostre poble apareixerà anunciat a totes les guies de turisme internacional i vindran científics de tot el món per fer els seus experiments i estudiar el fenomen (cóm ens afecten els gasos, la contaminació acústica de les barrenes, la inhalació de materials de les profunditats...). I fins i tot, amb un poc més de temps, podríem inaugurar un túnel directe Borriol-Pekín amb el qual el nostre poble s'enriquiria ni que fora només cobrant peatges.

tant difícils pensaments, només hem volgut aportar el nostre granet d'arena en un debat que ha de ser més ampli i que haurà d'integrar tots els borriolencs i borriolenques. De moment, res més... seguirem pensant.

Redacció



Bazar La Torre, C.B.

***Electrodomésticos, Ferrería,
Regalos, Menaje Cocina, ...***

País Valencià, 45 -B
12190 BORRIOL (Castellón)
Tel. / Fax: 964 32 11 72

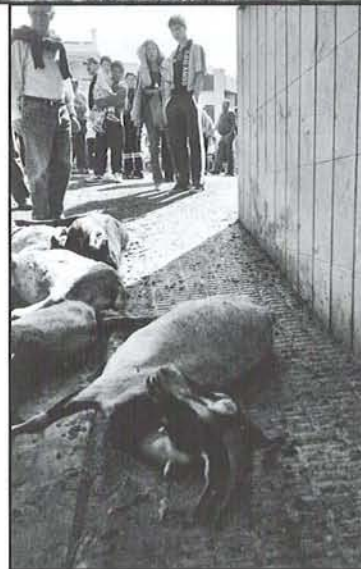
Qui són els borregos?

El passat vint-i-set d'abril, la gent que feia cua per arreplegar la llenya i les taules del XI Certamen Popular de Paellas de les festes de Sant Vicent, contemplaren sorpresos un quadre més que pintoresc. Nou ovelles moriren per l'estrés i el nerviosisme quan un pastor volgué passar per la plaça de la Font, plena de gent, amb un ramat de més de 200 caps. Frenades les ovelles al carrer Sanchis Guarner per alguna gent de la plaça i espentades per darrere per alguns cotxes amb els seus clàxons, s'inicià una escena que acabà amb la mort de les ovelles. Amb la llei a la mà, el pastor tenia tot el dret a passar per la via pequària que travessa el poble per la plaça. La llei 3/95 sobre vies pequàries, al seu punt C, considera infracció 'molt greu' la instal·lació d'obstacles o la realització de qualsevol tipus d'actes que impedisquen totalment el trànsit d'ovelles. L'Ajuntament, hauria d'haver tingut açò en compte i fer el possible per evitar la malfeta. També és cert que el pastor, potser, en els temps que



corren, hauria d'haver avisat de què anava a passar. En tot cas, el que mai resulta útil per solucionar un problema, com quedà demostrat, és barallar-se a vore qui crida més alt. Els uns pels altres, els únics borregos que se l'han jugada, són els nou que quedaren estesos abans d'arribar a la plaça.

La Redacció



**GENEROS DE PUNTO • PERFUMERÍA • DROGUERÍA
PAPELERÍA • MERCERÍA**

HNOS. CHIVA

C/. Sanchis Guarner, 9 • Teléfono 964 32 11 18 • 12190 BORRIOL

Qué opina la gent sobre...?

1 La Pedrera. 2 TV Borriol. 3 El creixement urbanístic



Àlex Tena
(16 anys)
Estudiant i músic

1. És una vergonya que estiguen acabant amb el nostre terme només per interessos econòmics.
2. És patètic que en els temps que corren els veïns de Borriol no puguem vore els plenos de l'Ajuntament; i del seu funcionament, crec que deuria ampliar la programació.
3. És bo per al poble, però s'hauria de controlar les zones on es construeix.



Andrés Ortiz
(41 anys)
Cambrer

1. Estan llevant ja massa muntanya. A més, si va així, les pintures rupestres d'ací a poc desapareixeran.
2. Vols dir que n'hi ha televisió, ací? Si n'hi ha, quina és la programació? Llevat de festes, qué n'hi ha?
3. Podrie estar millor, no caldrie fer-lo només cap a un costat, sinó repartir-se més. Però, clar, cara avall t'han posat l'autovia per on podia créixer el poble.



Javier Peris
(22 anys)
Estudiant i músic

1. Jo veig que això és un forat molt gran. Estan menjant-se molt de terreny i potser caldria que pararen un poc.
2. Dins la capacitat i els recursos de què disposa una televisió local, jo crec que el que fan ho fan bé. Potser sí que podrien mirar de retransmetre més actes públics del poble.
3. El poble està creixent molt i això té coses bones i roïnes. Per evitar les segones caldria regular eixe creixement, per evitar problemes que puguem donar-se més avant.



M^a Ángeles Vilarrocha
(24 anys)
Estudiant CC.EE.

1. Haurien de tindre en compte el medi, respectar-lo, si no ens quedarem sense res.
2. Últimament està bé, la programació està millor que fa uns anys, però potser podrien millorar el so. Fan el que poden, perquè tampoc tenen massa pressupost.
3. Cal que estiga més controlat, més regulat.



Elisa Ortega
(16 anys)
Estudiant

1. Molt mal, perquè estan destrossant el paisatge, s'estan menjant la muntanya i tot el que n'hi ha en ella.
2. No funcione casi, haurien de fer més coses perquè quasi mai va res i només graven el que volen.
3. Malament, perquè a mi el que m'agrada és la vegetació i això, gaudir del paisatge, i estan construint i carregant-se'l.



Montse Escrig
(37 anys)
Cuidadora de disminuïts psíquics

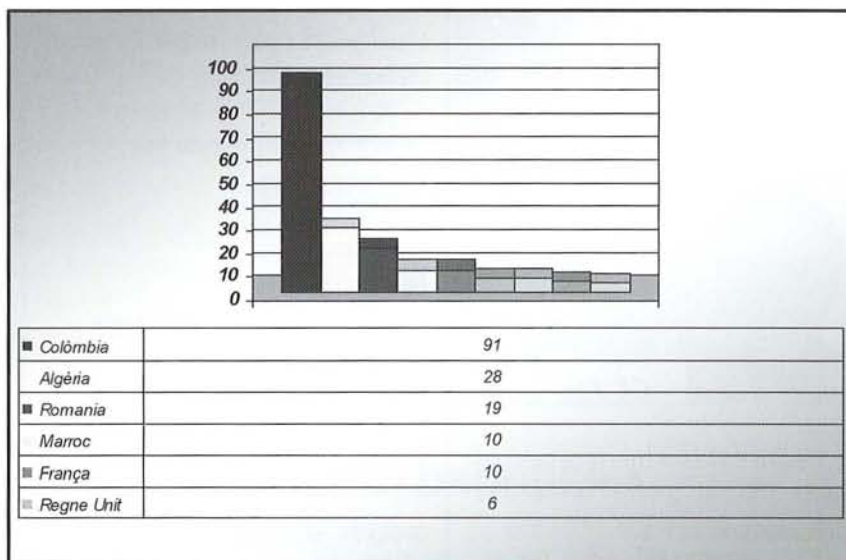
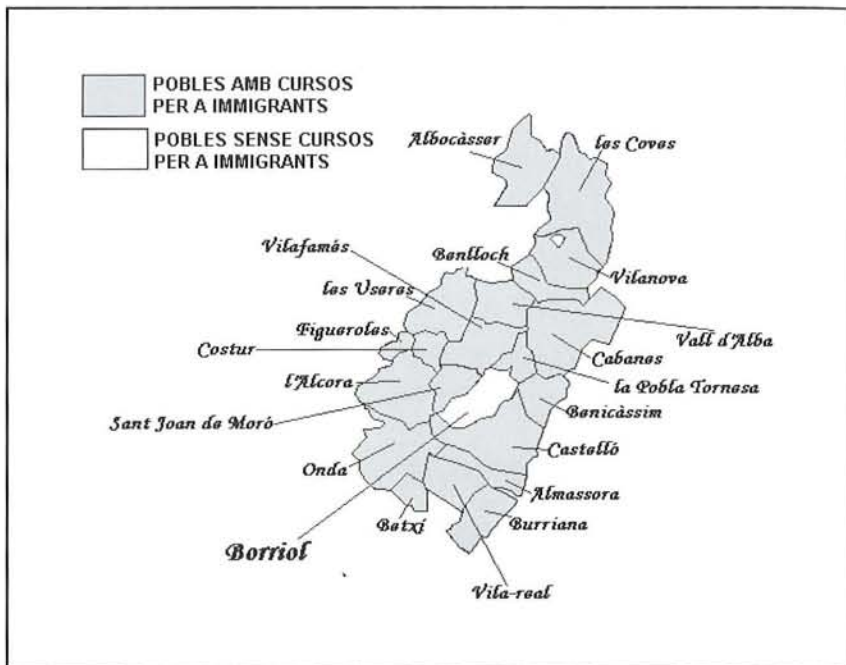
1. Me pareix fatal, estan destruint la muntanya sense miraments.
2. També fatal, actualment només serveix, com hem vist estes últimes eleccions, per fer campanya electoral.
3. Me pareix bé, que vingue gent nova i done un altre aire al poble.

La immigració a Borriol

Borriol ha sigut un poble d'emigrants al llarg de la major part del segle XX, una tendència que es va allargar des de després de la guerra civil espanyola (1936-39) fins a la dècada dels noranta. Va ser en eixe moment, cap al 1991, quan Borriol va començar a augmentar la població fins als nostres dies. En l'actualitat, part d'este augment demogràfic es deu a la gent provinent d'altres països d'arreu del món que s'han instal·lat al nostre municipi, ara també el seu.

En aquest número de la revista ens hem proposat analitzar aquest fenomen des de diverses perspectives. En primer lloc, sobre les diverses polítiques d'integració per a immigrants dutes a terme a altres llocs de la província. Sorprenentment, Borriol és l'únic poble de la rodalia que no ha oferit, per exemple, cap curs de llengua per a immigrants, tal i com veiem en el mapa, la qual cosa ens delata la poca dedicació que sobre este tema han tingut en el nostre Ajuntament. A l'any 2002 hi havia un total de 211 immigrants (xifra que ha augmentat al llarg de 2003), segons les distintes nacionalitats que reproduïm en el quadre, i som l'únic poble que no ha oferit cap tipus de curs per atendre les seues necessitats d'integració.

Intentarem també veure quina problemàtica introdueixen els xiquets i xiquetes que arriben d'altres països a les aules, així com coneixerem de més a prop alguns immigrants que han vingut a viure a Borriol. Recordarem també que el nostre sempre ha estat un poble que ha rebut gent d'altres llocs que han acabat adaptant-se a ell i que durant molts anys foren els borriolencs els que per necessitat hagueren de deixar el nostre terme per buscar treball a altres zones del planeta.



PERRUQUERIA

Ana Linares

Avinguda Saragossa, 84 - Telèfon 964 32 11 24
BORRIOL (Castelló)



Per on va l'educació dels immigrants?

L'augment de la població immigrant al llarg dels darrers anys és un fet evident i que va cada vegada va in crescendo. Les bones expectatives econòmiques i la creació de mà d'obra barata i ràpida ha sigut el detonant del creixement també en l'escola de



Lina Zhang, alumna xinesa del Col·legi Lope de Vega de Castelló, aprenent les seues primeres paraules de castellà i valencià.

l'alumnat nouvingut procedent d'altres països i cultures del món. En la província de Castelló la majoria provenen de Romania i del Magrib, seguits pels sud-americans i per la resta de països europeus.

A les escoles, el professorat s'ha hagut d'adaptar de manera precoç a esta nova situació, la qual cal solucionar oferint noves eines de treball pedagògic i obrint-nos a experiències educatives que s'estan portant a terme en altres llocs pioners com Catalunya i el Grau de Castelló en la nostra zona.

Entre algunes de les mesures que s'estan implantant a les escoles i instituts tenim els Plans d'Acollida de l'Alumnat Immigrant. El pla d'acollida té com a finalitat assegurar la correcta integració dels alumnes a l'escola i no solament en els aspectes acadèmics. Es fixa una sèrie d'objectius específics i generals:

- Assegurar una bona escolarització de l'alumnat nouvingut, que cerque aconseguir l'èxit escolar.

- Col·laborar amb els mestres i els professors del centre a l'hora de l'acollida de l'alumnat.

- Incorporar estos col·lectius al món cultural que ara abracen i facilitar els tràmits burocràtics d'escolarització a les famílies.

- Elaborar material didàctic per part del professorat que puga valdre per atendre esta situació.

- Aportar orientacions i solucions al centre per a la implantació de l'educació intercultural en el projecte educatiu.

- Assessorar sobre el tipus d'ajudes existents per al recolzament educatiu dels determinats casos d'alumnat tractats en el pla d'acollida.

- Potenciar l'intercanvi i relació entre tots els alumnes: actituds i valors de respecte, solidaritat i comprensió, com a font d'enriquiment mutu.

- La incorporació de l'alumnat pot

efectuar-se en qualsevol data del curs acadèmic, tenint en compte que el dret a l'escolarització dels infants és fonamental.

Per a donar resposta a la població escolar immigrant de les nostres comarques i especialment als municipis de l'interior, per part de Serveis Socials, Càrites i Ajuntaments, es desenvolupen també Cursos de castellà i de valencià que cobrixen les necessitats bàsiques de comunicació d'estes persones que arriben sense conèixer les llengües oficials del País Valencià. Alguns municipis que han dut a terme cursos són les Coves, Albocàsser, Vilafamés, Sant Joan de Moró, Vilanova d'Alcolea, Cabanes i Benlloch.

Esta tasca iniciada en alguns pobles provincials hauria de tindre també presència en la resta de comarques, per a oferir una societat plenament preparada davant de situacions com la que ens succeeix. Cal seguir actuant en pro d'estes millores perquè la població immigrant puga ser plenament competent en les dos llengües oficials del territori valencià: una per ser la pròpia de l'estat i l'altra per ser la llengua pròpia de la nostra gent.

J. Cristian Linares Bayo



**Piensos ▪ Cereales ▪ Material Ganadero
Alfalfa y Forrajes ▪ Pajarería**

Camino La Coma, s/n - 12190 BORRIOL (Castellón) - Tel. 964 32 10 93

Immigració i integració

14



Podem dir que Espanya es troba en una fase inicial d'acollida important de treballadors estrangers i, per tant, afronta les seues primeres passes cap a la normalització de la relació entre la població local i la immigrant. Actualment estem sent receptors de fluxos d'immigrants que altres països europeus han rebut amb anterioritat. De fet, segons informes elaborats per diferents entitats estatals i bancàries, Espanya precisa l'arribada anual de 240.000 immigrants per mantindre el seu actual nivell econòmic i el de les seues prestacions socials.

Els treballadors immigrants que decideixen fixar la seua residència a l'estat espanyol han de fer front a diferents reptes, que s'accentuen en el cas dels immigrants no-comunitaris. Alguns d'aquests reptes són:

1. L'actitud de la població autòctona envers els immigrants.
2. La precarietat del mercat de treball a Espanya, a nivell de salari i d'instabilitat en l'ocupació, que determina que la inserció laboral no siga sinònim d'integració social.
3. Les mancances de l'estat de benestar en quant a accions correctores de la desigualtat i la prevenció de les situacions d'exclusió.

Front tots aquests reptes hi ha una paraula que se'ns ve al cap, continuament repetida pels polítics i els mitjans de comunicació: INTEGRACIÓ. Però què significa realment integració? Si busquem al diccionari, integració significa constitució d'un tot, incorporació o inclusió en un tot. Però, el que no podem esperar és que els immigrants vinguen i s'integren, sense que la població autòctona i sobre tot el govern posen en marxa plans d'actuació adequats que faciliten aquesta integració.

L'actual govern va proposar un pla d'integració, l'anomenat Pla GRÈCO, que ha resultat ser més un projecte policial que social, ja que no ha tingut en comte punts fonamentals a l'hora de parlar d'integració com són el treball, la vivenda, l'educació, sanitat, aspectes legals, serveis socials, etc.

Seguint amb qüestions legals i projectes impulsats des del govern, l'actual Llei d'Estrangeria 8/2000, va aparèixer com a reforma de l'anterior, 4/2000, i ha suposat un enduriment d'alguns aspectes com la limitació de drets socials per als immigrants il·legals, l'ampliació fins a tres anys per accedir a la regularització permanent per arrelament i l'acceleració dels mecanismes i les causes d'expulsió.



No obstant, tant sindicats com ONGs denuncien que aquesta duresa no ha servit per neutralitzar l'efecte "cridada", justificació que donava el govern per endurir la llei. (*Efecte "cridada": augment d'entrades il·legals degut a una suposada debilitat jurídica que no diferenciava entre estar legal o il·legal.).

Per tant, aquesta llei, lluny d'acabar amb la immigració anomenada il·legal, el que ha fet és tancar els ulls a aquesta. D'aquesta forma, deixa que milers de persones malvisquen per tot l'estat espanyol sense possibilitat de regularitzar la seua situació i sense intenció de tornar al seu país, ja que moltes vegades un treball amb pèssimes condicions ací, suposa una bona ajuda per a la família en el país d'origen i, a més a més, algunes persones han venut tot el que tenien per poder viatjar a Espanya.

Front a açò són, una vegada més, entitats incloses en l'anomenat Tercer Sector (format per ONGs, associacions i organitzacions no

Unisex

LOCAL CLIMATIZADO

Avda. Zaragoza, 135 • 12190 BORRIOL (Castellón)
Tel.: 964 32 15 04

COLORES

PERRUQUERIA



lucratives), les que s'ocupen de dur a terme serveis per atendre a aquestes persones.

Algunes entitats que treballen amb immigrants a la nostra comarca són:

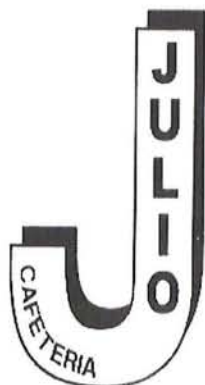
ENTITAT	DESCRIPCIÓ	DIRECCIÓ/TLF
Creu Roja Castelló. (Departament d'Immigració)	Projecte d'acollida, projecte d'ajuda a la inserció social, projecte de sensibilització, projectes d'ocupació, projecte de reagrupació familiar i projecte de retorn.	Camí Sant Josep, s/n Castelló /964222327 i 964227597
Servei d'immigrants de Càritas	Programa de vivenda: pisos tutelats. Inclou formació (classes de castellà, etc) Taller de dona (tall i confecció, etc), dirigit a dones immigrants Assessoria jurídica: informació i orientació.	C/ Germanies N°4 Castelló /964255521
Centre d'Informació al Treballador Migrant CITMI (CCOO)	Informació i orientació sobre recursos existents i temes socials (sanitat, vivenda, etc.) Assessoria jurídica: oficina d'informació i gestió de permisos de treball i residència	Plaça de les Aules n°6 baix. Castelló / 964239933

Altres serveis d'interés són els que ofereixen els centres de Serveis Socials de base, presents a tots els municipis i també les associacions d'immigrants que, poc a poc van formant-se, com per exemple:

Associació Rumana Castellonenca (A.R.C.)	Avda. borriana, 13 baix /964035521
Associació del Països de l'Est a Castelló (A.P.E.C.)	C/ Pare Vela, 2 Baix./ 964247077

Per finalitzar, fer una crida d'atenció a l'administració local perquè analitze la situació de la població immigrant de Borriol, i actue en conseqüència, impulsant serveis i afavorint una millor integració entre la població immigrant i l'autòctona.

G.S.P



Platos combinados
Aperitivos y granizados

C/. Rey Don Jaime, 4 - Tel. 964 32 10 72 - 12190 BORRIOL

Borriol, cruïlla de cultures

16

Fa milions i milions d'anys, a la zona central del continent africà es va desenvolupar una nova espècie d'entre els homínids, l'homo sapiens sapiens, que anà estenent-se per tota l'Àfrica i,



L'Alqueria

des d'ací, arreu del món. La presència de l'ésser humà al nostre terme sembla estar documentada cap al 9000 a.C. En aquells moments, alguns caçadors i recol·lectors ocuparen zones com la Cova Negra o la Joquera, on ens deixaren restes de la seua presència, com ara la coneguda pintura rupestre. Amb el temps, alguns d'aquests passatgers eventuals decidiren asentar-se en poblats com l'argaric del Molinàs o el que sembla existí al Castellet. Aquests primers pobladors entraren possiblement en contacte amb els fenicis, i siga per influències externes o per transformacions autòctones, aquells primers pobladors donaren lloc al que coneixem com la cultura ibera, tan diversa entre sí com pobles ibers existien. D'aquesta cultura

queden vestigis com els de les Forques. Ja en el segle III a.de Crist, tot fa pensar que els cartaginesos passaren per Borriol amb el seu exèrcit d'elefants rumb a Roma pel que es coneixia com la Via Hercúlea (posteriorment reconstruïda i asfaltada pels romans en el què seria l'anomenada Via Augusta, que unia Cadis i Roma). D'aquella guerra resultaren vencedors els romans, que estengueren els seus dominis a la península ibèrica més al sud de l'Ebre, on fins eixe moment s'havien asentat. La influència romana sobre els ibers fou molt gran, i va anar produint-se un procés d'assimilació i canvi cultural que donà lloc a un híbrid com el que s'observa al poblat iberorromà del Tossal de l'Assut.

No tenim documentada la presència dels diversos pobles gots al nostre terme. Cal recordar que aquests eren normalment una població guerrera de relativament poques famílies, i que el que feren fou adaptar-se a les condicions o poblacions que trobaven. El mateix procés degueren seguir els musulmans quan arribaren. En aquests, però, trobem una major vertebració en l'ocupació del territori: distribució en alqueries arreu del terme i formació d'un nucli a peus del castell, també de la seua construcció.

Durant vuit segles, els moros establiren els fonaments del que seria el futur poble cristià i el treball agrícola del seu terme. Arribat Jaume I al segle XIII la vila va capitular sense lluita, i famílies cristianes procedents de Morella s'asentaren també al que en aquells moments devia resultar un ample terme. Les dues poblacions van

convivre al nostre poble fins principis del segle XVII (vora quatre segles). El fanatisme religiós (que segles abans havia dut a l'expulsió dels jueus) de Felip III dugué a l'expulsió dels moriscos el 1609, fenomen que provocà una greu crisi social i econòmica al llavors Regne de València. Des de llavors, el nostre poble ha viscut l'arribada de gent de totes les procedències (i només cal repassar per damunt alguns dels nostres cognoms per adonar-nos) i en tots els casos ha demostrat una capacitat d'acollida que ben bé podríem considerar part de la seua personalitat. L'última gran onada es produí als anys seixanta i setanta des de regions espanyoles que patien un procés d'estancament econòmic. Avui dia, ningú li negaria a cap d'ells el merescut títol de borriolenc i borriolenques. Tots han mostrat una gran voluntat d'integració a les nostres formes de vida i tradicions, és a dir, a la nostra cultura.

Avui dia vivim una situació com aquestes. Arriba al nostre poble molta gent procedent de països que es troben en situació difícil. La major part d'ells venen a treballar i a estalviar diners per poder tornar algun dia a la seua casa. Altres es quedaran entre nosaltres. Com a borriolencs, fem honor a la nostra història i a la nostra personalitat oberta i acollim-los perquè s'integren, una vegada més, entre nosaltres.

Xavi Andreu



BORRIOL laminats

C/. Sant Antoni, 33 • 12190 BORRIOL (Castelló)
Tel. 964 321 239

Ens n'anem a França a veremar

17



"Els homes han nascut, i continuen sent, lliures i iguals pel que fa als seus drets", Article 1 de la Declaració del Drets de l'Home i del Ciutadà, 1789.

Quan els de la meua generació érem menuts, allà pels anys seixanta, i anàvem a l'escola de "don Alfredo", "don José" o "don José María", tota la gent de Borriol hauria estat d'acord amb el que, dos segles abans, havien proclamat els representants del poble francès. És clar que la immensa majoria ni sabíem de l'existència d'aquella proclama ni ens hauria estat permès defensar-la públicament. D'una banda, el nivell d'estudi que teníem els veïns del poble era molt baix i, d'una altra, les estructures polítiques d'aleshores restaven molt allunyades del poble, de manera que la demagògia i la parafernàlia feixista no podia contrarestar els patiments, morals i materials, d'una llarga, penosa i artificial postguerra. Però, malgrat aquells factors negatius, els borriolencs créiem que "totes les persones", sense excepció, teníem dret a gaudir d'uns mínims de dignitat humana i de qualitat de vida: a menjar fins aplacar la fam, a viure en una casa sense goteres, a mudar-nos els diumenges de vesprada, a tindre jornal el pare, etc. El terme és pobre, d'indústria hi havia poca i, per tant, érem una comunitat d'emigrants. Tots recordem els autobusos que, des de la plaça de la Font, eixien plens d'homes, dones, xiquets i xiquetes per anar a fer la temporada de la verema. Tres o quatre setmanes després els carrers i els bars tornaven a recuperar la normalitat, a les tendes es notava un lleuger augment

del consum, es tapaven alguns forats i uns pocs privilegiats es compraven una cuina de gas o fins i tot una "gussi". A més a més, quasi totes les famílies tenien algun parent a Barcelona o a l'estranger.

Gràcies al treball de tots avui la situació de Borriol és radicalment distinta: el grau de formació s'ha elevat considerablement, gaudim d'una Constitució, ens gastem les perres a mans plenes i l'atur és un fantasma poc present. Hem entrat dins del grup de nacions del món ric, del benestar i dels drets socials. La gent podem manifestar lliurement les nostres idees i fins i tot els autoritaris, que encara hi són, es disfressen de demòcrates. Com a conseqüència de les transformacions polítiques, econòmiques i socials experimentades als darrers trenta anys, Borriol s'ha convertit en un destí desitjat per a les persones de tot el Tercer Món, que viuen ara pitjor del que nosaltres ho fèiem abans. Ara som una comunitat que atrau els emigrants. Però, malgrat totes les condicions favorables que tenim, o tal vegada, degut a elles mateixes i a la por a perdre-les, no està gens clar que tots acceptem de gust que també els nord-africans, els colombians o els romanesos siguin mereixedors dels drets que atorguen a les persones les grans declaracions universals.

Des d'un plantejament ètic ningú pot negar que el dret a emigrar és innat de l'ésser humà. Des de la perspectiva econòmica rebre immigrants és un dels millors negocis possibles. La nostra

història demostra que els valencians som el fruits de vells, variats i massius moviments d'individus i de cultures. El futur ens conduirà, tant si ho volem com si no, a la multiculturalitat. Si aquestes afirmacions són, com jo crec, certes, l'únic dubte que podem tindre és fixar les quantitats, les nacionalitat i els ritmes als qual s'ha de permetre entrar els contingents d'estrangers, per tal que siguin assumibles, és a dir, que



Lina Zhang, alumna xinesa del Col·legi Lope de Vega de Castelló, aprenent les seues primeres paraules de castellà i valencià.

ells mateixos es puguen integrar i que al si de la nostra societat no es produísca un trencament generat pel racisme i la xenofòbia. Caldrà que ens preguntem: què hem de fer cadascú de nosaltres, com hem d'exigir que actuen els governs de torn, perquè, si no podem aturar les guerres, almenys amb els forasters que arriben a casa nostra, no es complisca aquella terrible sentència del savi grec: "Jo declare que la justícia no és altra cosa que la conveniència del més fort", Plató.

Joan Serafí Bernat Martí



M^a José Pallarés Castellano

GABINETE ESTÉTICA UNISEX
RAYOS UVA

C/. Sant Antoni, 59 • 12190 BORRIOL (Castellón) • Tels. 964 32 16 35 • Mòvil: 696 09 50 77

BAR PAUET

**ESPECIALIDAD EN
ALMUERZOS
TAPAS VARIADAS**

Avda. Zaragoza, 77 • BORRIOL (Castellón) • Tel. 964 321 141

DISCO
TROPPO
BAR

Avda. Zaragoza, 47 • BORRIOL (Castellón) • Tel. 964 321 776

Marxa a peu pel terme de Borriol

Una cita esportiva que es consolida

El passat 15 de març es va celebrar la V Marxa a peu pel terme de Borriol. Amb les cinc edicions que porta fins ara realitzades, ha aconseguit convocar a més de vuit-centes persones en cadascuna d'elles amb un mateix fi, gaudir de l'entorn.



La marxa a peu pel terme de Borriol organitzada pel Club de Muntanya "La Pedrera" s'ha consolidat en la nostra comarca i, fins i tot podríem dir, en la nostra comunitat, com una de les cites esportives, no competitiva, a tenir en compte al calendari esportiu anual.

Tirant un poc enrere, podríem dir que tot va sorgir ara fa cinc anys quan els memebres del club muntanyer "La Pedrera" de Borriol, es proposaren organitzar una mitja maratón que tingués com a marc el terme de Borriol, i poc a poc el que començà com una aventura ha aconseguit, com hem dit abans, convertir-se en una cita obligatòria per tots aquells amants d'aquest tipus de proves on es combina l'esport i la natura.

Es tracta d'un circuit tancat, de vint-i-cinc quilòmetres aproximadament de recorregut, que no ha variat en ninguna de les edicions fins ara disputades, amb l'inici i el final al mateix lloc, la Plaça de la Font. Aquest circuit és ben conegut per tots els borriolencs, ja que moltes de les travesses i camins pels quals discorre, han sigut utilitzats pels nostres pares i avis com a rutes de treball.

A més a més, per a tots aquells que no s'atrevisquen de moment a eixir al camp, cal dir que poden trobar el recorregut d'aquesta marxa descrit amb pèls i senyals en el llibre titulat Caminant per Borriol, editat en les V Jornades Culturals de la Plana de l'Arc celebrades a Borriol l'any 2000, on se'ns fa un petit recorregut pels voltants més bonics del nostre poble aprofitant tres rutes de muntanya entre les quals, com s'ha dit, podem trobar aquesta.

Per a tots aquells que no coneguen aquesta ruta, dir-vos que val la pena que la feu, vos endinsareu pels racons més frondosos i a la vegada més inhòspits del nostre terme, com



ara el racó de les 'Ermites', el 'Tossal del Mollet', la 'Penya', la 'Roca de la Dama' o el paratge dels 'Fornets', per ficar uns exemples.

Per acabar, cal fer referència a eixes altres cites esportives que, si bé no tenen tanta capacitat de congregació, també fan grans esforços per donar a conèixer el nostre terme de la millor manera possible, amb una activitat sostenible amb el medi ambient com és l'esport, com ara les múltiples marxas amb bicicleta de muntanya que el Club de Ciclisme de Muntanya de Borriol ha vingut organitzant els darrers anys, així com les enriquidores caminades i marxas verdes que ha organitzat la Colla Naturalista l'Espígol de Borriol, que amb grans esforços aconsegueix any rere any organitzar actes i activitats per a tothom, compromeses amb el medi ambient.

Simón Francisco Griñó



Comestibles
TERESA

Especialidad en Carnes
y Verduras Frescas

C/. País Valencià, 23 · Tel 964 321 316
BORRIOL

Safareig Teatre,

el grup dels borriolencs

20

En primer lloc, voldríem recordar un poquet la història d'este grup.

Corria l'any 1992, i un grup d'amics que a més de l'amistat tenien el teatre com a una afició, van decidir amb moltíssima il·lusió que eren capaços d'eixir a escena a representar algun sàinet i fer gaudir al públic d'una bona estona; a més a més, de la possibilitat de guanyar algunes pessetes, les quals tenien pensat invertir en uns dies d'oci a l'EXPO 92 de Sevilla. La màquina es va posar en marxa i sense saber molt bé com, ens vam trobar amb un grup de gent fantàstic i el que pareixia difícil, va passar a ser fàcil, i de la mateixa manera va eixir el primer contracte; lògicament en unes setmanes el grup va canviar els seus objectius, hi havia que pensar en consolidar-se i les idees inicials es van anar transformant cap a aquest camí.

En a penes un any, aquella primera il·lusió d'uns pocs amics, es va convertir en un xicotet grup de teatre que començava a donar-se a conèixer per tota la província; places com Vilafamés, Sant Joan de Moró, Borriana, Rosildos, La Pobla Tornesa, etc., i per suposat el nostre benvolgut Borriol, eren els escaparates perfectes per a les seues actuacions, i en la majoria dels pobles dels nostres voltants el nom de "Safareig Teatre", era ja un referent amb molta força dins del món teatral de la nostra província.

Després d'este inici tant positiu, algunes coses van canviar, algun dels



Safareig Teatre - 1999, Centenari de la Font, Borriol

components va anar desvinculant-se poc a poc del grup, la predisposició ja no era tant bona, es palpava un desinterès prou general dins del grup, i tot açò unit a uns xicotets problemes burocràtics, va repercutir en que allà per l'estiu de 1995, el grup estiguera quasi dissolt.

El temps passa, la gent creix i madura, i una vesprada d'hivern del 99, alguns dels fundadors del grup allà per l'any 92, es van reunir amb un sol objectiu, fer renàixer a "Safareig", la tasca era difícil, però de nou aquelles il·lusions quasi d'adolescència es van unir per tal que a la fi, el grup dels Borriolencs, tornara al seu lloc, a aquell que mai hauria hagut d'abandonar. **N o v e s** incorporacions i ganes de treballar, van fer possible que aquell mateix any, en el centenari de la nostra font, "Safareig Teatre" tornara a estar davant del seu públic.

Bé, després d'açò el nostre ajuntament ens va encarregar un gran

repte, representar el naixement del nostre poble amb l'atorgament de la carta de població, "Safareig" com no podia ser d'altra manera, el va acceptar, i de la mà d'Enri Bouché i de moltíssims col·laboradors, va escenificar aquell acte, en una data tant senyalada per a tots els Borriolencs.

A l'any següent va arribar la consagració, i amb un marc incomparable com la nostra església patronal vam representar la vida del nostre patró, a més a més d'haver portat aquest acte a d'altres localitats com Nules, Onda o Camp de Mirra (Alacant).

Aquest és el nostre grup, el grup dels Borriolencs, i el grup que sempre tindrà les portes obertes a tota aquella persona que vulgui compartir treball i il·lusió pel teatre

Jordi Rubio



*el Racó
de la font*

Pastisseria i Cafeteria

Plaça La Font, 29 A - 12190 Borriol (Castelló)
Tel.: 964 32 16 33

La vida de Sant Vicent,

nova representació de Safareig Teatre



Les passades festes de Sant Vicent, el grup de teatre de Borriol 'Safareig', ens va sorprendre amb una nova representació de la vida d'un dels patrons del nostre poble, Sant Vicent. No podia ser d'altra manera. La vida i l'obra de Sant Vicent havia d'ésser posada en escena pel "grup de teatre dels borriolencs" com l'anomena Jordi Rubio. Amb molta il·lusió i ganes de treballar, Safareig Teatre s'ha fet un lloc com el grup de teatre de Borriol, i en els darrers anys sembla haver iniciat la seua consolidació definitiva.

Malgrat les dificultats amb que travessa qualsevol agrupació d'aquest tipus, Safareig Teatre segueix avant amb nous projectes i iniciatives que de segur prompte ens tornaran a

agradar. Relacionats amb el grup 'Nueva Jerusalén', al local del qual assagen i del qual molts dels seus membres formen part, Safareig Teatre compra amb un planter il·limitat. "Tots els que vullguen", com diu Jordi. Això fa que sempre entre gent nova, amb ganes de treballar i d'aportar alguna cosa. Allò que es busca en els actors que volen entrar és precisament eixes ganes i eixa il·lusió, així que qualsevol persona amb aquestes facultats té sempre les portes obertes a Safareig. "Tot el món val, allò important és transmetre un missatge al públic".

Safareig ha dut a terme tot tipus de representacions, si bé s'ha especialitzat, per les exigències dels programes de festes en obres còmiques, especialment sainets. No obstant, ha dut a terme altres

projectes. Així, l'obra sacra Natanael, sobre la vida del patró Sant Bertomeu, patró de Borriol. I més recentment, com ja ha estat assenyalat, la de Sant Vicent. Amb aquest macro-montatge van arribar al cor de tots els borriolencs i borriolenques. L'obra es va representar el passat 25 d'abril, i va comptar amb una posada en escena espectacular i un repartiment de luxe. El guió fou obra d'Henri Bouché, qui a més participà activament en la representació en el seu conjunt. A més de la qualitat de l'espectacle que els borriolencs pugueren gaudir, no hi ha dubte que a Safareig ningú pot guanyar-los en ganes, il·lusió i treball.

Diego Tena

L'A.M.P.A. segueix demanant l'Institut

L'associació de mares i pares d'alumnes de Borriol segueix demanant la construcció d'un Institut de Secundària per al nostre poble, que els darrers anys ha crescut espectacularment. La

quantitat d'alumnes que es desplacen tots els dies a Castelló per estudiar sembla fer viable un Institut per a Borriol. Fins ara, però, les gestions per aconseguir aquest objectiu no han prosperat. Des d'ací esperem que iniciatives

com aquesta, que en tots els sentits són bones per al nostre poble i per als seus veïns i veïnes, segueixen avant.

Històric ascens del Borriol C.F. Juvenil

El Borriol C. F està d'enhorabona. El seu equip Juvenil es va proclamar millor equip del seu grup el passat dia 17 de Maig després de vèncer l'equip Juvenil de Vall d'Alba en un partit molt emocionant i vistós que va acabar en 2-1 favorable al nostre equip. Per tant, el Borriol C. F. Juvenil jugarà la propera temporada contra equips d'una categoria més en quedar primer del I Grup de 3^a Regional.

Cal esmentar el treball i l'esforç realitzat tant per tots els jugadors, com pels seus entrenadors Salvador Pallarés i José Vicente Cabo, com també pels responsables i col·laboradors del futbol base que, tant sols amb això, esforç i molta



El Borriol CF juvenil celebra l'ascens de categoria.

dedicació, han aconseguit el que tant esperaven.

També cal reconèixer el suport donat pels pares, amics i coneguts dels jugadors animant l'equip cada dissabte.

La veritat és que jo, com a jugador del Borriol C. F, però de l'equip cadet, em vaig impressionar molt en veure el

Camp del Palmar ple de gom a gom, la gent cridant i animant, nervis dins i fora del terreny de joc i els meus amics i coneguts dins del camp, i crec que és açò el que es necessita, molt de suport al futbol base per a tornar a sentir **BORRIOL CAMPIÓ!!**

Alex Tena

Jornada Provincial de Mestresses de Casa

El passat 5 de juny va celebrar-se a Borriol la Jornada Provincial de Mestresses de Casa, que feia vint-i-un anys que no es feia al nostre poble. Al llarg de tot el dia es van dur a terme un seguit d'activitats en què van participar al voltant de cinc-centes cinquanta dones d'arreu de la província. Es feren un esmorçar popular, demostració de brodats i coses antigues, es visità alguns llocs del nostre poble com l'Església de Sant Bertomeu i s'acabà amb un dinar de germanor. En la Jornada col·laboraren diverses cases del poble, que donaren regals amb els quals va fer-se una rifa.



La Junta Directiva de l'Associació de Mestresses de Casa de Borriol a l'Església de Santa Maria amb la seua patrona Santa Águeda.

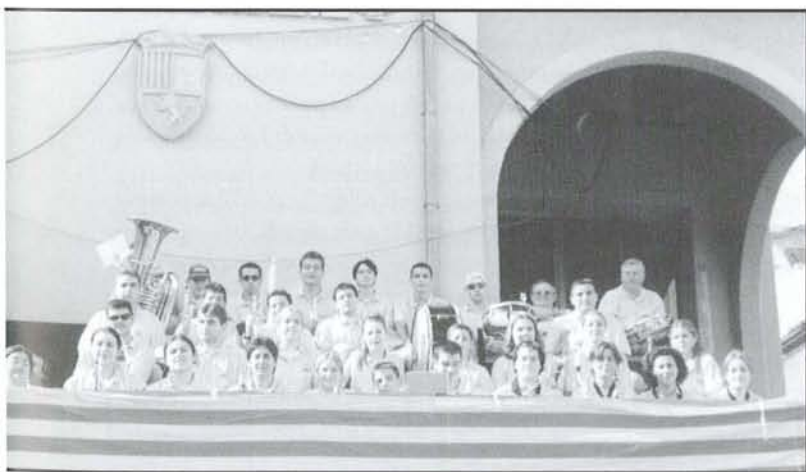
La Unió Musical Borriolenca ens torna a sorprendre

Una vegada més, l'originalitat i les ganes de treballar de la Unió Musical Lira Borriolenca i del seu director Josep M. Martínez Jiménez, ens sorprenden. Per a aquestes festes d'agost han preparat un concert audio-visual dedicat, a més, a Borriol i a la seua gent. En el concert, participaran les diverses agrupacions musicals locals, i s'interpretaran obres de compositors borriolencs o dedicades al nostre poble. Així, intervindran els dolçainers i tabaleters i les Creus del Calvari. Conjuntament amb la Coral Borriolenca, s'executaran peces populars borriolenques arranjades per Enric Gimeno i amb lletra d'Enri Bouché. La Banda executarà el pasdoble El Kabota, d'En Ramon Sala Fontseré, i altres peces d'entre les quals la més espectacular serà Entorn al mil·liari, un documental històric-simfònic en quatre temps compostat per Josep M. Martínez Giménez per encàrrec de l'Ajuntament de Borriol i dedicada al nostre poble.

El títol fa referència a la coneguda troballa arqueològica que es conserva al Museu Municipal, al voltant de la qual s'anaren reunint diversos grups humans, atrets pels paisatges o per la riquesa de les terres, i que són la base del Borriol actual. L'obra serà estrenada en aquest concert, en el qual els músics de la Banda han volgut fer un emotiu homenatge a Anna Llorens Esteve, músic de la banda que va faltar tristament el passat mes de juliol.

Entorn al mil·liari compta amb quatre actes, que repassen els diversos aspectes de Borriol. Així, el primer, 'Arrels i avantpassats', fa un recorregut per la història. Comença amb un tema amb el significatiu títol d'"El bruixot de la Joquera", la pintura rupestre que ha esdevingut un dels símbols de borriolencs i borriolenques. Tot seguit, el tema d'"El poblat iber", que reproduirà una dansa d'aquesta cultura de la qual conservem restes a les Forques i al Tossal de l'Assut. Segueix 'Moros i Cristians', fent referència a la mescla cultural de la qual som hereus i acaba amb 'El castell moro', dedicat a una altra de les icones més representatives del poble. El segon temps, 'Els tressors de la terra', fa referència als diversos productes i materials que ha donat el terme de Borriol a la seua gent. Així, el tema 'Les mines del Misteri', recorden aquestes famoses mines, de les quals ja tragueren galena els romans, i a la figura dels pedrapiquers, consubstancials al nostre poble. El segon tema, 'Camps i Masets', és un homenatge als productes de la terra, a garroferes, oliveres, ametlers o tarongers que el terme de Borriol ha donat als seus camperols. Per últim, 'La font de la Botalària' recorda les fonts del terme. El tercer temps, 'Entre fogueres i tambors', repassa algunes de les festes més populars de Borriol. Els tres primers temes, 'El dia la teia', 'La pujà al raval' i 'La Foguera', fan referència a la de Sant Antoni. En el tema 'Setmana Santa' s'homenatja la reconeguda representació de la Passió a Borriol en aquesta setmana, mentre que en 'Una nota de nostàlgia' es recorden aquells músics i membres de la Banda que en totes les festes han posat música al goig i alegries dels borriolencs.

Per últim, 'Pinzellades al paisatge' puja fins el cel per contemplar des d'una visió panoràmica els diversos paisatges de Borriol i del seu terme. Començant amb el tema 'Amaneix a la serra', seguint per 'Els tossals', per acabar amb 'Borriol al peu del castell'. L'obra, a més, anirà acompanyada de la projecció d'imatges que descriuran les diverses escenes o sentiments que evoca Entorn al mil·liari. Esperem que l'activitat d'aquesta Societat Musical seguisca tan intensa i creativa com aquests darrers anys, en els quals el seu creixement ha estat espectacular.



La Banda al cadafal en les festes d'agost de 2001.

DARMA



Herboristeria

A su disposición los servicios de:

- Quiromasaje
- Masaje deportivo
- Terapia floral Dr. Bach
- Medico dietista
- Medico naturopata
- Reiki
- Yoga
- Tai-chi
- Chi-kung

C/. Sanchis Guarner, s/n - 12190 Borriol - Tel. 616 151 308

Entre forns i corrals, notes del segle XIX a Borriol

Passejant pel nostre terme, qualsevol s'adonà de la gran quantitat de forns (de calç, de ferro o d'altres materials) i de corrals que el poblen. Cap preguntar-se sobre la seua malaurada sort, ja que tant uns com els altres, semblen abandonats des de fa temps.

Sovint, la gent creu que els historiadors són gent que llig molt i sap moltes coses, desenvolupant una tasca que seria acumulativa (anar llegint o trobant documents que anirien completant el coneixement del nostre passat). Res més lluny de la realitat. Poc ens interessa saber-ho tot (entre altres coses perquè és impossible) i, de fet, la major part

de les coses que es suposa són fonamentals per al nostre gremi ens resulten totalment inútils. Per exemple, saber que l'any 800 fou coronat Carlemany pot servir-nos per concursar a algun programa de la tele, però per entendre els processos històrics i per 'interpretar' el seu significat no ens serveix de res (memoritzar dates com aquesta, a més, també és relativament inútil; precisament si es van inventar les enciclopèdies fou per no haver de fer-ho). 'Saber història' no consisteix en 'acumular' coneixements, sinó en tindre capacitat i les eines adequades per interpretar uns fets o uns processos que mai parlen per ells mateixos.

Això pot aplicar-se al cas borriolenc. Saber coses del Borriol del segle XIX no és només un interès erudit. No consisteix a sumar documents o notícies de premsa que vagen omplint els

suposats buits històrics. Quan estudiem coses del nostre poble ho fem tenint en compte que el que ens interessa són els processos generals que n'hi ha darrere. Això no vol dir que no estudiem tot açò a partir de la documentació o dels vestigis que del passat ens han quedat. De vegades, però, aquestos són escassos. En eixos casos, la nostra tasca sembla més bé la d'un detectiu, que intenta reconstruir un procés històric a partir dels indicis que troba, de les pistes que han pogut anar quedant disperses pel camí.

Tornem als forns i als corrals. Seguint el símil detectivesc, podríem dir que són els cadàvers del nostre cas. Han aparegut morts i repartits pel terme. Caldrà saber qui ha estat l'assassí i quin el mòbil. Per fer-ho, ens desplaçem al lloc del crim. Anem a visitar eixos forns i corrals i intentem reconstruir els fets (que en són molts, ja que sabem que a ells arribaven per passar l'hivern grans ramats procedents de Terol). En fer-ho, podem fixar l'hora de la mort (amb diverses tècniques que van des del Carboni-14 fins altres que serveixen per identificar tipus de construccions amb l'època en què s'alçaven). Fet això, vorem que els forns i els corrals abandonats ho foren, en la seua major part, en un període relativament curt que va des del segle XVIII fins meitats del XIX. Després observem l'ubicació del cadàver. En tots els casos (o la major part), ens adonem que es troben a zones de difícil accés, allunyades sovint de les terres de cultiu, la qual cosa sembla lògica, ja que aquesta s'aprofitava per a l'agricultura. Però també veiem que aquestes terres de cultiu, que s'eixamplaren precisament al llarg del segle XVIII i XIX (en què es produí un intens procés d'abancalaments) ocupen fins l'últim racó de terra (de vegades, amb bancals que només guarden una garrofera), com entrant en conflicte amb la zona de pastoreig o amb les pedreres de materials. Sembla que ja tenim un sospitós.

Recapitem. Tenim un cadàver (els forns i corrals), mort entre el segle XVIII i el XIX, que sembla cada vegada més restringit en les extensions de terra que ocupa per la pressió creixent de les terres de cultiu. Una primera hipòtesi ens suggereix que



Restes del mas del forn de Fortunyo.

CASTESAN

Av. Saragossa, 13 · Tel./Fax 964 32 20 61 BORRIOL

**TENDA D'ARTESANIA
PRODUCTES NATURALS I ECOLÒGICS**

ARTESANIA

Tèxtil, Fusta, Joies, Joguines, etc ...

ALIMENTS BIOLÒGICS

Xocolat, Bombons, Café, Pastes, etc...

PAÏSOS

Asia, Amèrica, Àfrica

També tenim llibres / Vídeos de Intermon per a xiquets.

**SIGUES SOLIDARI TOT L'ANY COMPRAN I
REGALAN PRODUCTES DEL COMERÇ JUST.**

COMERÇ JUST I SOLIDARI

OBJECTIUS:

- Comprar a productors artesans i agrícoles, sense intermediaris (multinacionals), dels països més pobres, a un preu just.
- Igualtat de drets entre l'home i la dona.
- Mantenir una producció respectuosa amb l'esser humà i amb el medi ambient, produint agricultura ecològica.
- No a l'explotació infantil ni adulta.
- Una part dels beneficis es destinaran a sanitat i educació, d'aquestes famílies agrupades en cooperatives.

**CANVIA EL TEU CONSUM I
COMENÇA A CANVIAR EL MON**



hi hagué una disputa per l'espai entre uns i altres, que acabà amb la mort de forns i corrals a mans de les terres de cultiu. Més tard, trobem un altre indicatiu, una nova pista que pot ajudar-nos a resoldre el cas. A l'Arxiu Municipal de Castelló, al Llibre d'Actes de l'Ajuntament de 1853, trobem sol·licituds per desllindar terrenys comuns amenaçats per les roturacions en els llandars de Castelló, Borriol i Vilafamés. És a dir, terrenys que eren de comú (de tots els veïns), estaven sent roturats per veïns particulars (transformats en terreny agrícola), amb la qual cosa, aquells per als quals el comú era un element fonamental en la seua subsistència es queixaven davant la pèrdua dels seus drets. Per a l'investigador els conceptes que apareixen (comú, roturar, de propis, domini) ens són familiars (per això hem estudiat i hem llegit, que és una part fonamental de qualsevol investigació, com bé sabia Sherlock Holmes). Caldrà ací, però, explicar-ho breument.

Durant l'edat moderna, es produeix a tot arreu un canvi en la forma de concebre la propietat. Primerament es basava en l'anomenada teoria dels dominis. Segons aquesta, la terra no 'era propietat' de ningú, sinó que el que feia era acceptar diversos graus de 'domini'. Així, hi havia un domini útil (el del camperol que, per exemple, treballava eixa terra, i que li era inalienable) i un domini directe (el del senyor, que rebia en funció d'aquesta una renda). Amb el temps, eixa renda va deixar de pagar-se, i va anar considerant-se només com a forma de 'propietat' el domini útil (la terra havia de ser de qui la treballava, com hauria dit Locke). N'hi havia un altre tipus de terres que van sortir molt perjudicades per aquest canvi: els comunals. Aquestes terres, per entendre'ns, eren de tots els veïns del poble, que tenien dret de prendre allò que els fora necessari (llenya, caça...). Per entendre'ns, eren com la font de la plaça de Borriol, a la qual qualsevol veí pot recórrer per agafar aigua. Aquesta forma de propietat, però, va anar retrocedint per un procés de roturació d'aquestes terres amb la nova mentalitat que considerava que aquells que les posaven en funcionament (normalment gent amb diners, ja que eixe procés era car i no donava fruits fins molt de temps després de feta la inversió, ja que la major part d'allò plantat foren garroferes) n'eren els propietaris. Aquest procés degué perjudicar els més pobres, que necessitaven d'eixa llenya o altres productes que trobaven als comunals per passar l'any.

Tornem a Borriol. Les coses comencen a aclarir-se. Tant els

ramats com els forns devien fer ús d'eixos comunals: per pasturar uns, per obtenir els minerals buscats o llenya per cremar, els altres. L'extensió d'aquests, però, degué anar en retrocés davant l'intens procés de roturació d'eixes terres (recordem els abancalaments a zones cada vegada més allunyades de la zona agrícola del pla), posant en perill altres activitats productives. Així entenem les sol·licituds per evitar la destrucció dels comunals i les queixes dels ramaders front els llauradors. En tots els casos, però, sabem que l'Ajuntament de Castelló fallà a favor dels segons, signant la sentència de mort als primers. En estudiar el cas de la tràgica sort de forns i corrals a Borriol no intentem 'plenar' un altre forat del nostre passat. Per contra, el que hem fet ha estat analitzar o entendre millor fenòmens més generals: canvis en les formes de percebre la propietat, en l'estructura de la terra, inicis d'una possible precarització dels camperols més pobres, etc. processos tots ells que ens ajudaran a entendre millor el nostre present i a projectar, de forma diferent, el nostre futur.



Restes del corral de Cotico.

- Arxiu Municipal de Castelló, I. 1. 1. 2. Sessions de l'Ajuntament (17-maig-1853).
- CORONA MARZOL, M^a. C.: "Las ordenanzas municipales de la villa de Castellón de la Plana en 1784. Pleitos entre agricultores y ganaderos a finales del siglo XVIII", Millars 7 (1981), pp. 51-63.
- LINARES BAYO, J. C.: "Estructura agrària i urbanística en el Borriol de finals del segle XVIII", La Botalària 4 (2000), pp. 36-37.
- MARTÍ ARNÁNDIZ, O.: Un liberalismo de clases medias. Revolución política y cambio social en Castelló de la Plana (1808-1858), Castelló, Diputació Provincial, 1997.
- SÁNCHEZ ADELL, J.: "Noticias documentales sobre la villa de Castellón de la Plana a finales del s.XVIII", Millars 3 (1976), pp. 29-78.

Xavi Andreu Miralles



ANTONIO CANALES CHIVA

Peluquería Mixta

Sanchis Guarner, 3 · 12190 BORRIOL (Castellón) · Tel. 964 32 11 73

Els arxius de Borriol a Salamanca



Archivo de la Guerra Civil en Salamanca donde el Ministerio de Cultura Español guarda el botín documental incautado por Franco

El passat mes de març vaig tindre l'ocasió de visitar Salamanca i l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola per poder vore de primera mà, els papers de Borriol que les tropes nacionals es van endur de Borriol i d'altres pobles de la zona republicana. De la província de Castelló, a banda de Borriol, que el trobem en nombroses ocasions, estan representats de manera notable pobles veïns com la Pobra Tòrnese, Vilafamés, Burriana, Castelló, Torreblanca, les Coves de Vinromà i altres tants. Un total de 378 lligalls de documentació administrativa i personal de gent i institucions com partits polítics

i sindicats de tota mena, de les demarcacions de Castelló i Vinaròs.

Darrerament, s'han originat molts debats al voltant si els Papers de Salamanca, com se'ls coneix popularment, han de tornar o no als pobles des d'on es van agafar. Hi ha posicionaments raonats i no raonats:

1) Entre els posicionaments raonats podem trobar gent que està a favor i gent que està en contra (almenys de moment) a que els tornen. Els qui volen que els tornen tenen motius suficients, ja que volen que els papers "robats" tornen a la seua terra, als seus pobles, és vox populi que molts documents van ser usats per a la posterior repressió i per a l'afusellament de

Carles Fontseré (Barcelona, 1916) reclamarà a l'Arxiu de Salamanca que li torne els cartells de propaganda del ban republicà que va dissenyar durant la Guerra Civil i que la policia franquista es va portar del seu estudi de Cerdanyola del Vallés (Barcelona) quan ell va haver de fugir a l'exili.



molta gent arreu dels pobles d'Espanya.

Entre els posicionaments raonats en contra que els retornen, estan aquells grups d'investigadors que no volen que es tornen els papers perquè ací no comptem amb les instal·lacions adequades per acollir-los, i no es poden desmembrar en aquestes situacions. En tot cas, el que queda clar i deuria de ser una mesura urgent, és la microfilmació de tots els documents per tal d'enviar, almenys de moment, còpies dels papers a les zones d'origen.

2) Pel que fa a altres posicionaments no raonats estan aquells com alguns ajuntaments, que no s'enteren ni saben que a Salamanca hi ha papers de sengles pobles, procedents de diferents persones i institucions locals. Cal dir que el poble de Borriol és un dels que més documents té a Salamanca i alguns de vertadera valuositat, com la composició d'una divisió d'ametralladores que es trobava instal·lada ací, així com altres papers del consell local i de

**CARNISSERIA
XARCUTERIA**



**XARCUTERIA SELECTA • EMBOTITS CASOLANS
POLLASTRES A L'AST • PLATS PRECUINATS**

Plaça La Font, 12 • **BORRIOL** (Castelló)
Encàrrecs al **964 321 203**



147. Antic grup de teatre de Borriol, anys 30.
Propietat: Antonia Escóin



148. Festes de Sant Vicent, 1950.
Propietat: Vicent Personat



149. Vestit de núvia, 1908.
 Antonia Casanova 'La carreña'.
 Propietat: Carmen Casanova.



150. La Primera Comunió, anys 30.
 Maria 'Saturnino'
 Propietat: Maria 'Saturnino'



151. Boda de Vicente Balaguer Valls i Mercedes Meseguer Balaguer, 1948.
 Vicente Nicolau 'el mariner'; José Meseguer Valls; Antonia Balaguer Gascón; Vicentica Nicolau 'la marinera'; Salvador Balaguer Valls; Carmen Balaguer Rubio; Leonorita Montañés Castellano; Fernando Balaguer Gascón; José Meseguer 'el zoro'; Teresa Meseguer; José Valls 'el franco'; Mercedes Meseguer Balaguer; Vicente Balaguer Valls; Vicente Balaguer Ramos; Salvador Balaguer Ramos; Vicente Meseguer 'el rullo'
 Propietat: Fernando Balaguer Gascón



152. De boda, anys 40.

Conxín 'l'Arinyo'; Lolita 'la rosera'; Virginia 'la de Hipólito'; Lolita 'de Llorón'; Trini; Jaume 'Barranco'; Maria 'Saturnino'; Antonieta 'del Bortolet'; Adelina 'la blanca'; Luis 'el retratiste'; Rosita 'la cutxola'; Leonor 'la jaumeta'; Juanito 'el valero'; Carlos 'del Forn' i Rosario 'de vinagre'.
Propietat: Maria 'Saturnino'.



153. En Sant Antoni, anys 40.

Rosita 'Fideli', Enrique 'Bayona' i Manuel 'de bortolet'.
Propietat: Rosa 'Fideliti'.



154. Esclaves a la Plaça del Pou. 1952.
 Carmen Casanova i Trini Montañés.
Propietat: Carmen Casanova.



155. Dones al carrer Moreres, anys 30.
 Maria 'la navarra'; Consuelo 'pruna'; Maria 'saturnino'; Tia Dolores 'de pruna'; Vicentica 'la cascarilla'; Senyora Josefa.
Propietat: Maria Saturnino



156. Obrant, any 1955.

Vicent 'el sastre', Arturo 'el blanco', Alfredo 'el sorret', Vicent 'el sorret', Enrique 'Bayona'.

Propietat: Rosa «Fideli».



157. Amb el tratge de mudar, any 1928.

Carmen 'la rusa', Teresita 'la rusa', Rosita 'fideli (mare)'.

Propietat: Rosa 'Fideli'.



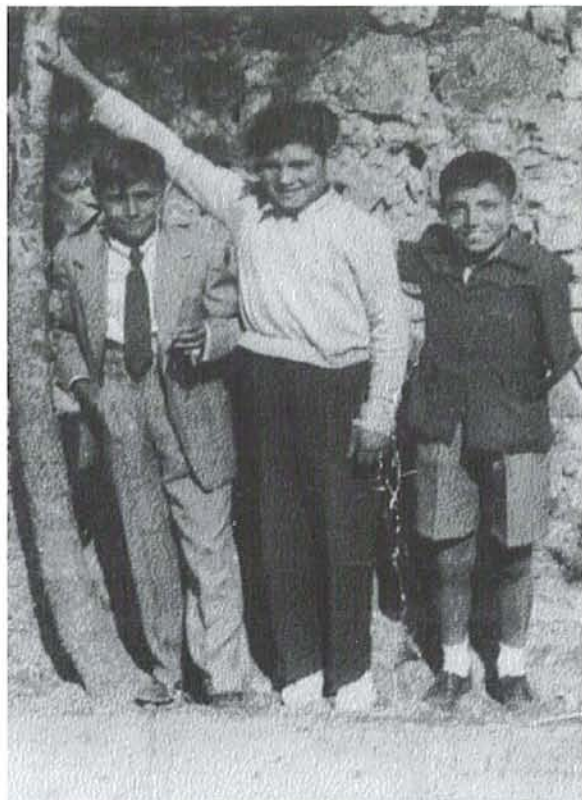
158. Baixant de Codina, 1949.

Vicent Casanova Andreu.

Propietat: Carmen Casanova.



159. Fent la mili, 1913.
Gaspar Arandes i un amic.
Propietat: Carmen Casanova



160. Tres amiguets, any 1949.
Eliseo 'el gatet', Enrique 'Bayona', Carlos 'L'aguacil'.
Propietat: Rosa 'fideli'.



161. Sant Antoni, 1950.
Carmen Casanova, Eugenio 'La corretgera' i Jaume 'El barranco'.
Propietat: Carmen Casanova



162. Dia de pasqua, 1947.

José Meseguer Valls; Patrocínio Portolés Gascón; Carmen Balaguer Rubio; José María Santamaría; Fernando Balaguer Gascón; Salvador Ramos Santamaría

Propietat: Fernando Balaguer Gascón



163. Sant Antoni, 1962.

Guillermo i M^a Carmen Calpe.

Propietat: Carmen Casanova.



164. Inauguració del Peiró, 1982.



165. Festa de Sant Vicent, 1932.

José Martín Aragón; Daniel Bort Ramos; Vicente Meliá Bernad; Vicente Balaguer Valls; Fernando Balaguer Gascón
Propietat: *Fernando Balaguer Gascón*



sindicats agraris i partits polítics.

La guerra civil espanyola (1936-39) compleix enguany 64 anys des de la seua finalització i està començant a ser estudiada de manera notable pels historiadors de les Universitats de tota Espanya. Estan eixint a la llum cada vegada més documents i investigacions que ens van aclarint moltes incògnites d'aquest episodi negre de la història espanyola. Tanmateix, caldrà tindre en compte que cada vegada són menys els testimonis orals que ens resten per poder immortalitzar les



Evacuació de xiquets a Mèxic durant la Guerra Civil Espanyola

Seminari d'Investigació en Història Local i Fonts Orals, que s'encarrega de recollir dades i documentació relativa a esta etapa històrica i les

immediates posteriors, per tal de transmetre-ho a les generacions futures. Fem una crida des d'ací a totes aquelles persones que vulguen participar exposant-nos el seu testimoni o donant-nos més dades que ens ajuden a completar la història parcial, que almenys ens puguen valdre per no tornar a repetir una guerra ni ací ni a cap lloc del món. La memòria històrica ens farà més lliures.

J. Cristian Linares Bayo



Xiquets evacuats a Bèlgica durant la Guerra Civil Espanyola.

vivències personals, per la qual cosa s'haurà de fer un urgent esforç per cobrir esta disciplina historiogràfica. En eixe sentit, la Universitat Jaume I va crear fa un parell d'anys el

TROBADES LES RESTES D'UNA VENDA MEDIEVAL A SANT VICENT

La construcció de l'autovia al seu pas per Borriol ha descobert diversos jaciments que poden ajudar-nos a comprendre millor la història del nostre poble. A l'altura de Sant Vicent, aparegué una venda medieval, de la qual es feu una excavació d'urgència. Així mateix, es dugueren a terme excavacions als trams de la Via Augusta que han estat destruïts per la carretera, i a altres construccions com la sènia que fou enderrocada a les Costes de la Pobla. Els arqueòlegs especialistes que han estat treballant sobre el tema ens han indicat que els resultats estaran disponibles en breu. En propers números, intentarem fer arribar, de la seua mà, tot allò que hagen aportat aquestes troballes.



tàndem

A P R E N A N G L È S

escola d'anglès

BORRIOL

- >Pròxima apertura al 101 de La avda. Saragossa.
- >Professorat natiu
- >Grups reduïts
- >Dels 5 anys fins nivell tècnic (professionals).
- >Exàmens de Cambridge.

INFORMACIÓ DE 20h. A 22h. **600 844 311**

Els nostres oficis: El fuster

28



El nostre poble, a més d'espardenya i pedra, els seus productes més coneguts, també ha destacat especialment al llarg del segle XX en el treball de la fusta. Està clar que aquest ofici és molt més antic, que allarga les seues arrels fins els principis de la humanitat, des que l'ésser humà va aconseguir dominar la fusta per utilitzar-la en les seues construccions i utensilis.

Al segle XX, però, a Borriol aquest tipus de treball va viure un floriment molt important. Lligat amb un procés general d'industrialització a tot arreu del País Valencià, als anys cinquanta i seixanta, el nostre poble s'omplí de tallers que aprofitaren la ja existent tradició fustera del poble. En un principi, molts d'aquests tallers treballaven de forma artesanal o semiartesanal. Amb el pas del temps, però, les màquines anaren substituïnt

el treball dels fusters, que quedaren en molts casos encarregats només de controlar alguns aparells.

El punt més alt d'aquesta indústria del moble a Borriol es donà als anys setanta, però una dècada més tard,

entrà en crisi. La major part dels tallers no pogueren competir amb fàbriques que comptaven amb màquines més noves i que produïen més depressa. El nou model industrial a Borriol és, ara, el de la gran planta de producció, concentrant-se fonamentalment en la fàbrica de Pitarch a les afores del poble.

Malgrat això, encara es mantenen alguns particulars que utilitzen en bona mesura tècniques i aparells d'abans, especialitzant-se en qualitat o en el treball artesanal. Amb les seues planes, serres, martells o tenalles, segueixen duguent a terme una feina manual que implica un grau important d'inspiració artística (que no tot l'art és el dels quadres).

Vegeu si trobeu en aquesta sopa de lletres, vuit estris que segur té a sa casa algun fuster borriolenc.

Es cantava per ací...

«Quan jo m'hauré de casar de Castelló no ha de ser, vullc que siga de Borriol, filla de pedrapiquer»

«Sant Cristòfol gloriós los peus dins l'aigua la palma en la mà lo Jesús al coll flor de granà flor de Jericó qui dirà esta oració tres voltes al dia les portes del Cel obertes les trobaria i les de l'Infern en jamai les voria»

«Un dia era un rei vestit de budell la calça esgarrà i el sombrero vell»

T	N	E	R	R	O	C	A	T	N	U	P
N	E	B	R	E	U	A	L	R	T	V	U
A	X	N	E	U	R	V	I	A	R	L	O
R	A	U	A	S	L	O	N	U	A	L	L
S	E	L	I	L	L	A	E	T	S	E	V
D	C	A	R	E	L	C	E	G	A	T	O
E	T	N	E	P	R	E	S	T	O	R	S
T	O	R	N	A	V	I	S	E	V	A	T
A	X	I	B	V	E	D	R	A	A	M	I
L	E	S	B	A	R	R	I	N	A	S	N



EL MOSSET

Plaza Font, nº 16 • BORRIOL • CASTELLÓN
Móvil 625 12 63 87



Noves publicacions sobre Borriol

29



Cultura i estudi local a la plana de l'arc

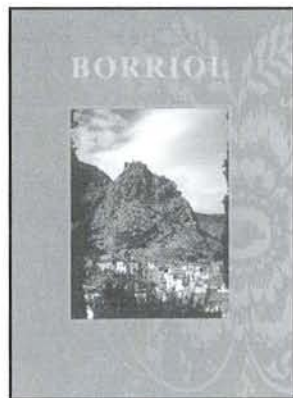
Aquest any han estat publicades les Actes de les V Jornades Culturals de la Plana de l'Arc celebrades a Borriol l'any 2000. El volum, que ha comptat amb la col·laboració de la Universitat Jaume I i de la Diputació de Castelló, ha estat coordinat per Josep Cristian Linares i reuneix les comunicacions presentades a les Jornades Culturals. L'obra s'estructura en dues parts, que reuneix les diverses

monografies en els apartats de Geografia i Història i d'Antropologia i Etnologia. Dedicades als pobles de la Plana de l'Arc, un bon nombre dels estudis prenen com a marc de referència Borriol i el seu terme municipal. En el primer apartat, trobem el treball de Xavier Allepuz sobre ceràmica ibèrica del Tossalet de les Forques o el de José Manuel Llorens sobre el castell de Borriol. Manuel Rosas, per la seua banda, reconstrueix la vida domèstica d'una família de moriscos de Borriol de 1551, mentre Joaquim Aparici fa una anàlisi prosopogràfica dels terratinents borriolencs a Castelló al segle XVI. Segueixen l'estudi de la dot femenina al segle XVIII a la Plana de l'Arc de Pilar Aparici i Anabel Ejarque, de les rendes tributàries i el veïnat de la Pobla Tornesa al 1841 de Josep de Rojas, l'evolució de la xarxa escolar als pobles de la Plana de l'Arc de Rogeli Santamaria i l'anàlisi cliomètrica de les eleccions de la

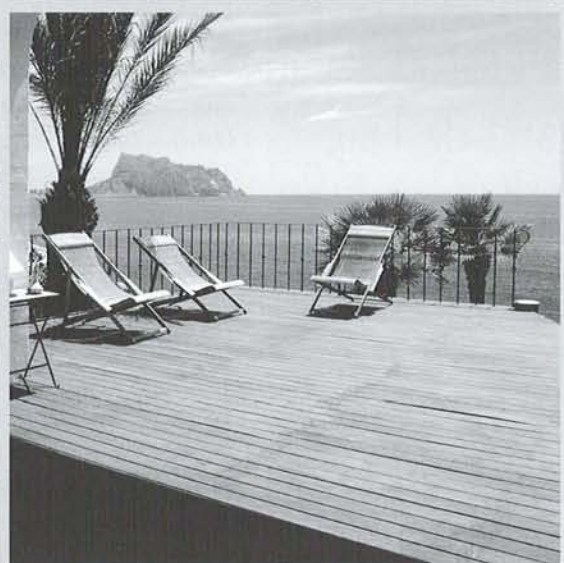
transició a la democràcia en aquesta comarca d'Alejandro Núñez i Vicent Enric Sorribes. Menció apart mereix la garrofera, a qui dediquen tres estudis Vicent Falomir, Antonio García Verduch i aquest mateix autor en col·laboració amb Judith Vila i Javier García Guinea. Tanca aquest primer apartat Teresa Gallego estudiant el 'mas' de la Vall d'Alba. En la part dedicada a Antropologia i Etnologia apareix l'estudi de Longi Gil sobre els bous de carrer, el d'Aurèlia Bengoechea sobre l'ús recreatiu del Desert de les Palmes, el de Sònia Sanz sobre la figura del dolçainer, el de Vicent Pallarés sobre les Albades de Cabanes, el de Sàlvia Queral sobre el vestit tradicional o el de Nèlia Escuriola sobre el terme de Cabanes. Tanquen el volum els estudis de Mercedes Alcañiz sobre la província de Castelló i la societat de la informació i el de Palmira Gil i Teresa Lledó Marcos sobre la toponímia del terme de Borriol.

Borriol

La Universitat Jaume I de Castelló ha publicat el que ha de ser el primer volum d'una obra que estudie els diversos aspectes del nostre poble, des de la seua història, passant pel seu terme o costums. El llibre, coordinat per Vicent Falomir, és una obra col·lectiva on han participat especialistes de diverses matèries amb la finalitat d'elaborar una font de consulta bàsica sobre Borriol. L'obra, tracta aspectes tant diferents com la geologia, toponímia, mineralogia, arqueologia, zoologia, botànica... de Borriol, amb l'objectiu de presentar una obra de caràcter general que actualitze i aporte nous coneixement. En aquest



primer volum s'estudien el component físic i biòtic de Borriol i s'inicia l'estudi del component humà. En el primer apartat, el referent al medi físic, s'estudia la Geografia física (David Aragón), la Geologia (David Aragón i Luis M. Cabo) i la Mineralogia (Manuel Canseco). Del component biòtic s'estudia la vegetació (Assutzena Santamaria, Antonio J. Falomir i Rogeli Santamaria) i la fauna (Ernesto Sanahuja). Per últim, l'estudi del component humà compta amb l'estudi de la toponímia de Borriol (J. Cristian Linares), de la història de Borriol des de la prehistòria fins el món ibèric (Xavier Allepuz) i de l'època romana (Ferran Arasa). L'obra conclou amb una exhaustiva recerca bibliogràfica sobre Borriol per part de Vicent Falomir. La gran profusió de fotografies i l'estructura del llibre fan de fàcil lectura i seguiment al mateix per als no especialistes, alhora que serveix a aquests com a punt de partida per tal d'aprofundir en els diversos aspectes dels quals tracta.



PARQUETS y TARIMAS



D'OLIVATERRA

Ctra. Castellón-Borriol Km. 8,2 - 12190 BORRIOL (Castellón) España
Tels. 964 321 760 - Fax 964 321 832 - e-mail: dolivaterra2@logiccontrol.es - www.dolivaterra.es

Plantes que curen: EL PERICÓ

37



També conegut com a herba de Sant Joan, és considerat un autèntic tranquil·litzant vegetal,

de fet s'usa amb freqüència per a tractar depressions i tot tipus de problemes nerviosos. El seu oli s'usa també com a cicatritzant.



Nom comú: Pericó, hipèric, herba de Sant Joan, herba de les ferides.

Nom científic: *Hypericum perforatum* (Fam. Hypericàcies).

Com és: planta herbàcia, amb tiges erectes i altes de 30-40 cm, amb fulles oposades, elíptiques, en les quals apareixen gran nombre de punts, que en realitat són xicotetes glàndules repletes d'olis a les quals se'ls deu l'agradable i balsàmic olor. Les flors s'agrupen en grans inflorescències, formades per cinc pètals de color groc daurat amb punts negres. Floreixen a principis de juny.

Parts utilitzades: els extrems florits es recol·lecten quan aquestes s'han obert. S'utilitzen tant frescs com secs.

Propietats terapèutiques: antidepressiu, antiespasmòdic, astringent, sedant, alivia el dolor, antiviral.

Usos: és un bon antiinflamatori extern, útil per cremades, ferides i problemes articulars. També s'utilitza per trastorns nerviosos, incloses la depressió i l'ansietat.

Últimament, les investigacions han demostrat que l'herba completa és eficaç contra moltes infeccions virals, a més de ser un valuós tònic pel fetge i la vesícula. Les seues propietats antivirals, antiinflamatòries i cicatritzants actuen tant en l'interior com en l'exterior del cos.

Un ús molt estès és el que es fa amb forma d'oli, utilitzat per desinfectar tot tipus de ferides, especialment les cremades. Per preparar l'oli haureu de seguir unes passes:

Ingredients:

100 g de fulles fresques d'hipèric.

1 litre d'oli d'oliva

Preparació:

Ficar l'hipèric en un recipient, afegir l'oli i tancar hermèticament.

Deixar reposar sis setmanes resguardant del sol.

Transcorregut aquest temps, l'oli adquireix un intens color roig rubí.

Colar i envasar.

Forma d'aplicar-lo:

Aplicar sobre la zona a tractar, friccionant suaument. Com hem dit, també és recomana la seva aplicació en ferides i cremades lleus, i com analgèsic.

Cal dir que els preparats a base d'hipèric no deuen ser utilitzats simultàniament amb altres medicaments sense un control mèdic.

Colla Naturalista l'Espígol
Simón Francisco Griñó



Paco Zaragoza

Taller y Joyería

C/. Hereu, 2 - 12190 Borriol (Castellón) - Tel. 964 32 11 82

Les coves del nostre terme

32



Interior de la Cova de les Ferreries.

Tots coneixem alguna cova o abric a la que sempre hem volgut fer alguna visita, però mai o quasi mai ho hem fet, hem passat molt a prop o l'hem vista de lluny i prou.

Amb aquest article i gràcies al recull de cavitats fet per l'Espeleoclub de Castelló en el terme municipal de Borriol, volem apropar-nos un poc més a aquestes singulars formacions.

Borriol té un total de 33 cavitats inventariades actualment per l'Espeleoclub de Castelló, club que al llarg dels darrers anys ha estat fent una gran tasca de catalogació i divulgació de l'espeleologia amb la seua revista Berig, i gràcies als

quals i especialment a David Aragón Balaguer i a Joaquín Arenós Domínguez, avui podem mostrar-vos un resum del seu treball que continuarà en properes edicions de la revista La Botallària.

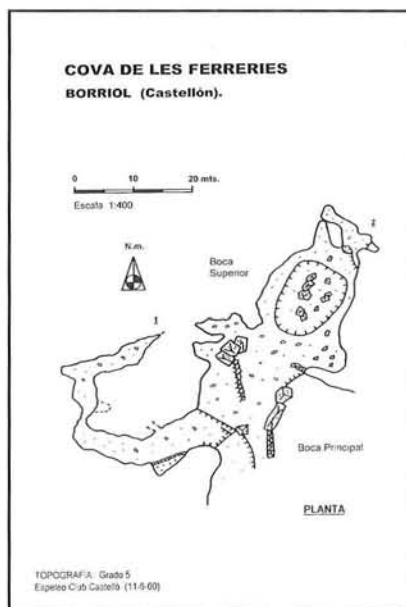
COVA DE LES FERRERIES

Aquesta cavitat meitat cova meitat mina, es troba situada al cor de la partida de les Mallaes. Fou utilitzada en la guerra civil espanyola com a refugi d'algunes famílies, fet constatat per les construccions característiques que es poden reconèixer a prop de la boca d'entrada. Fou també explotada per a

l'extracció de ferro de mineral siderita.

Està situada en la capçalera del barranc de Malvestit, al marge dret més oriental en què es divideix aquest en la seua capçalera. Està a l'oest del camí que porta el seu mateix nom, que va des de l'Abeller fins el camí de les Mallaes, a prop del coll del seu mateix nom i al sud de Monegro. La cova està localitzada a l'interior d'uns bancals de garroferes, i a prop d'ella, però a vora camí, trobem una antiga construcció minera en ruïnes.

Hi ha una molt bona via d'accés fins la mateixa boca de la cova per un camí ample que partint del Km 13 de la carretera de Castelló de la Plana a l'Alcora, voreja la muntanya de l'Abeller, entre



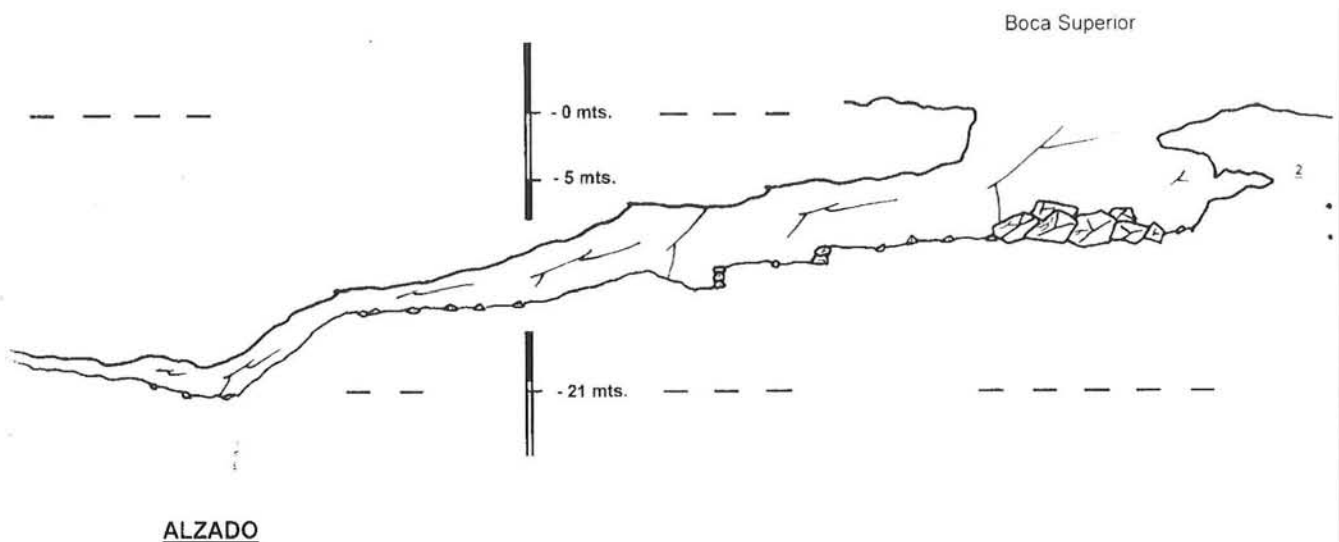
LOTERIAS ADMON. BORRIOL

Ximen Pérez d'Arenós, 3 - Teléfono 964 32 14 82 - 12190 BORRIOL - loteraborriol@terra.es



COVA DE LES FERRERIES

BORRIOL (Castellón).



TOPOGRAFIA: Grado 5
Espeleo Club Castelló (11-6-00)

aquesta i la Cucala i seguint el curs del barranc del Malvestit arriba fins ella, després de passar per la casa de camp que serví d'estudi al pintor Ripollés. Des de Borriol, però, per una senda a peu, es pot arribar pel camí de les Mallaes, que des del Cementiri del poble creua els barrancs de la Botalària i de les Ermites i que arriba a la cova

passant el coll de les Mallaes.

L'entrada general està constituïda per una gran semibòveda de la qual parteixen xicotetes galeries, dos de les quals són de major tamany.

Cal anar amb compte si la visitem perquè pels seus voltants i en la seua part superior existeixen multitud de pous de mines i calicates, algunes

d'elles de prou metres de profunditat.

*Simón Francisco
Sheila Carbó*



Frutas y Verduras
LA FONT
Paquita

C/. Ximen Pérez d'Arenos, nº 9
12190 BORRIOL (Castellón)
Tel. 964 32 30 37

A qui pertany l'opinió?

En el seu malson futurista 1984, George Orwell dibuixava una societat distòpica en la qual els ciutadans s'havien convertit en ents passius que es deixaven dur i eren manipulats per un Gran Germà absolut que ho controlava tot, fins i tot el pensament. Aquesta imatge ideal en negatiu del que seria el complet estat totalitari coincidia en molts aspectes amb la de la societat futura de la novel·la de Ray Bradbury Fahrenheit 451. El títol refereix la temperatura en graus Fahrenheit a la qual el paper comença a cremar i revetla en part l'argument. Montag, el protagonista, és un bomber que, a diferència dels bombers que coneixem, s'encarrega en eixa societat de cremar llibres i de fer desaparèixer tot indici d'escriptura. L'estat que controla els homes i les dones de Fahrenheit 451 ho fa a través del control absolut sobre l'escriptura. En un món on aquesta no existeix es viu en el present: no n'hi ha passat en tant en quant aquest no queda enregistrat de cap manera, no n'hi ha història, i sense història no pot avaluar-se allò que esdevé. En conseqüència no hi ha tampoc capacitat crítica, i allò que es diu s'accepta com a cert. Així, un raspall de dents pot ser anunciat a les televisions d'eixa societat futura com el gran invent del segle i crear un estat d'opinió que duu els habitants

a tornar-se bojós per obtindre'l. Tant en 1984 com en Fahrenheit 451, en aquestes monstruoses descripcions del que seria una societat totalitària en què els homes i les dones mancarien de llibertat i ni tan sols ho sabrien, l'objectiu de l'estat és sempre controlar l'opinió i manipular-la.

Més enllà de la literatura, la llibertat de pensament i d'expressió sempre ha alertat els poderosos. No cal anar a móns llunyans o a països exòtics. El principal interès de les dictadures de tot tipus ha estat sempre controlar el que es diu i el que s'escriu i com es fa. Però no només d'aquestes, el control de l'opinió és també fonamental dins les democràcies. Així, per exemple, imaginem el que podria ser el guió d'una pel·lícula: un grup de joves que ven una revista sobre aspectes del seu poble, i en la qual alguns veïns del mateix poble han escrit les seues opinions crítiques, són, al mig del carrer, 'convidats' per les autoritats municipals a que deixen de fer-ho i els prenen les dades per fitxar-los. A mi, aquest argument, em recorda una pel·lícula d'uns joves que eren perseguits a l'Alemanya nazi per ballar 'swing' i per negar-se a acceptar les premisses del que se'ls ofería com pensament únic.

En eixe control de l'opinió el periodisme juga o vol jugar, en les

societats actuals, un paper fonamental. El periodisme, com en la societat de Fahrenheit 451 viu al dia. El que passà ahir ja no és notícia. No només això, el que interessa és 'la' notícia: una que de tant en tant ocupa les planes dels periòdics i la major part dels telenotícies i que esdevé la notícia central. Des dels mitjans de comunicació s'estableix així què és i què no és notícia (algú sap res d'Àfrica des de què, ara fa uns anys, l'economia global va decidir no 'globalitzar' aquest continent), i s'explota aquesta fins esgotar-la. Però, a més, com que es viu al dia, els telespectadors manquem d'instruments per analitzar críticament allò que se'ns diu. Així, per exemple, se'ns parlà del problema d'Iraq, però pocs de nosaltres sabríem exposar amb suficient claredat que era exactament el que passava allí: sí, sabíem que n'hi havia un dictador, un tal Saddam, que fa uns anys van envair Kuwait i que Bush pare va guanyar la guerra del Golf. Poc més. No sabem res de què les intencions de controlar geoestratègicament la zona i el petroli per part dels Estats Units són anteriors a l'11 de setembre, i que l'interès nordamericà s'ha agreujat davant els reiterats fracassos per controlar el que era el seu principal abastidor d'un tipus de petroli que necessita: Veneçuela (uns fracassos que inclouen un intent de



PAPERERIA i REGALS

Ximen Pérez d'Arenós, 15 • 12190 BORRIOL
Tel.: 964 32 17 14 • Fax: 964 32 18 42



Val més una imatge que mil paraules?



BOGROVO: UN SOLDADO DEL EJÉRCITO QUE APOYA AL DEMOCRÁTICO PRESIDENTE MAZEVICH REGALA CHOCOLATE A UNA MADRE Y SU HIJITA ENTRE LAS RUINAS DE SU CASA DESTRUIDA POR GUERRILLEROS.



SAN JUAN DE TALPINGSO: UN AGENTE DEL CUERPO ANTINARCÓTICOS CONTROLA LOS DOCUMENTOS DE UNA CAMPESINA. MUCHAS DE ELLAS UTILIZAN A SUS HIJOS PARA PASAR DROGA OCULTA EN SUS JUGUETES.



MAHÍLI: PARA CELEBRAR EL DÍA DEL EJÉRCITO LAS MUJERES DE ESTE PEQUEÑO PAÍS SIGUEN LA ANTIGUA TRADICIÓN DE OBSEQUIAR A CADA SOLDADO TABLETAS DE KACOE, UN TÍPICO DULCE ELABORADO CON SEMILLAS DE PUAJÓ.



GINEBRA: UN INFORME DEL UNICEF REVELA QUE CRECE EN TODO EL MUNDO EL NÚMERO DE NIÑOS VÍCTIMAS DE ABUSO SEXUAL. EN LA FOTO, UNA MADRE OFRECE SU PEQUEÑA HIJA A UN ÍGNOTO SOLDADO A CAMBIO DE UN POCO DE CHOCOLATE.



KÁFARA: UNA PEQUEÑA KAFARITA ENTREGA A UN INTEGRANTE DE LA MILICIA VENGADORES POR LA PAZ UN POEMA DE AGRADECIMIENTO POR HABER DADO MUERTE A LOS NIÑOS MALVISTAS QUE HABÍAN ROBADO SU MUÑECA.



BOGROVO: UN GUERRILLERO DEL FRENTE PATRIÓTICO REGALA CHOCOLATE A UNA MADRE Y SU HIJITA ENTRE LAS RUINAS DE SU CASA DESTRUIDA POR EL EJÉRCITO QUE APOYA AL SANGUINARIO PTE. MAZEVICH.

cop d'estat, l'organització d'una vaga general que va fracassar el segon dia davant la massiva sortida de la gent al carrer o d'una vaga de les petrolieres i la patronal per forçar Chávez a que dimitisca i puga renegociar-se un tracte amb els Estats Units). Però, encara més sorprenent, és que algú sap res ja del que passa avui dia a l'Afganistà?

Aquesta manca crítica és suplida amb la il·lusió de la imatge. La imatge, es diu, val més que mil paraules. Importa poc que el estiguen diguent tinga molt de trellat si podem veure com els tancs creuen els carrers de Bagdad. No només això, en aquesta il·lusió de veritat a través de la imatge juga també un paper clau la figura del corresponsal. Un



BENJAMIN PITARCH BELLMUNT

Plaça de la Font, 6 - 12190 BORRIOL (Castelló)



tipus que està allí i que assegura amb la seua presència que el que es diu és veritat, perquè ho ha vist directament. Quan, en realitat, l'obligació d'haver de donar comunicats diaris i continus des de països on, potser, n'hi ha una sola antena que pot contactar amb el satèl·lit, fa que eixos corresponsals es passen la major part del temps a l'hotel i llegint la premsa diària que és el que a la fi acaben comunicant a la seua metròpoli (així, per exemple, en la darrera guerra afgana bona part de les notícies que ens arribaven no eren sinó la reproducció de notícies publicades a la premsa pakistaní). Ací a casa la situació no és menys estrambòtica. Si la situació econòmica de l'Elx es complica per la mala gestió del seu president, tranquils, ens enterarem perquè, a peu de camp, des del Martínez Valero, un corresposnal esportiu ens dirà que... efectivament, la situació econòmica de l'Elx es complica per la mala gestió del seu president.

Tot açò no deixaria de ser un panorama ben bé trist respecte a una professió, el periodisme, que va nàixer precisament amb la voluntat d'educar i il·lustrar el poble contra els poderosos, si no fora perquè per darrere del que podria ser només una il·lusió d'innocència es mou un conscient interès per manipular l'opinió. Les imatges mai 'refleixen' la realitat. Podem veure pels nostres

televisors milers de persones manifestar-se per Caracas i sentir el comentari del presentador assenyalant-nos que s'ha iniciat una vaga general contra Hugo Chávez. Podem veure les mateixes imatges ara amb la veu d'un altre presentador posant de manifest com la vaga general i l'intent de cop d'estat contra Chávez ha fracassat pel suport massiu dels veneçolans que han sortit al carrer per donar-li suport. Tampoc cal anar en aquest cas tant lluny. Segons la major part de mitjans de comunicació espanyols al nostre país no ha hagut ni vaga general, ni crisi del Prestige, ni NO A LA GUERRA. En fi, que les coses mai 'son así, y así se las hemos contado'. Però tampoc cal en aquest cas ni tan sols remetre'ns a marcs d'anàlisi estatals. A nivell local podem imaginar un poble en què apareix una revista partidista pagada amb fons públics en què se'ns presenta eixe poble com una societat idíl·lica en què els seus habitants no tenen cap problema i on tot està ja resolt i solucionat. Qui vullga entendre, com deia un suecà, que entenga.

L'opinió, però, és difícil de controlar. La gent, tot i que moltes vegades li ho vulguen fer creure i sovint la tracten com si així fora, no és tan fàcil de manipular. Reacciona, com són prova les darreres mobilitzacions que s'han produït, en bona mesura,

més que res per la sensació que tenia de què li estaven prenent el pèl. Una forma de reaccionar és també afirmar la necessitat d'una opinió lliure i informada, que contribueixca a fer créixer la nostra capacitat crítica, a crear espais d'opinió i de debat. El Gran Germà d'Orwell, ni cap altre gran germà, pot controlar totalment i per sempre el que pensen la resta dels humans. En pensar, en parlar, en voler comprendre, en mostrar-nos crítics davant del que se'ns presenta com a evident, està la clau de la llibertat.

Xavi Andreu

auto-electrónica y mecánica



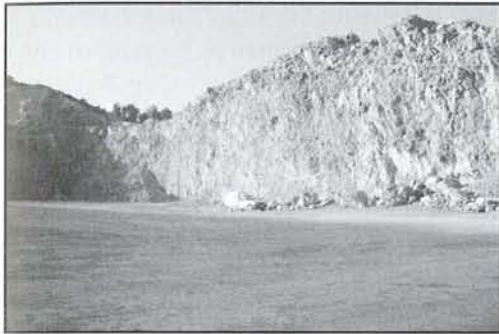
**Talleres
BALAGUER**

Rey Don Jaime,3 • Tel. 964 32 13 03 • Móvil: 629 677 196 • 12190 BORRIOL (Castellón)



Pensa globalment, actua localment

Havia pensat d'escriure un article que tractara d'aclarir alguna cosa sobre això que des de fa un temps, prou de temps, s'ha anomenat la Globalització per alguns i per altres



Efectes de la pedrera en la partida de la Joquera.

Mundialització. I, és clar, de totes eixes grans institucions mundials com són el FMI (Fons Monetari Internacional), el BM (Banc Mundial), el G7, més recentment G8 (Grup dels 8), que no és res més que els vuit països més rics del món constituint un grup que es reuneix per tal d'analitzar, planificar i dirigir l'economia i la situació política i social a nivell mundial, mantenint-la baix els seus interessos, i així poder mantenir la seua hegemonia i la seua riquesa; això si, en detriment de la resta de països i gents del món i a costa de la salut del planeta, que ens pertany a tots i a ningú.

Però pensant al voltant d'aquestes qüestions m'aborda repentinament aquella consigna que aparegué fa uns

quants anys:

PENSA GLOBALMENT, ACTUA LOCALMENT.

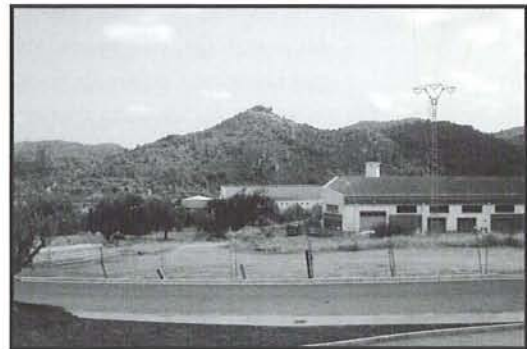
Evidentment aquesta premissa implica primer pensar localment, per a poder, seguidament, fer-ho globalment. I actuar, en conseqüència, localment que és realment on els nostres actes i la nostra actitud poden tindre alguna transcendència, algun efecte per petit que siga.

I això és el que anem a fer, jo i tots aquells que em vulgueu acompanyar: Reflexionar sobre la situació actual al nostre poble, a la nostra localitat. I ho farem de forma simple, és a dir, em limitaré únicament a enumerar una sèrie de casos que han tingut lloc a la vila recentment (oblidant-ne molts d'altres) i com a molt comentar-los molt breument:

Un cas que no ha tingut tant de ressò com calia esperar ha segut el del nostres joves adolescents, que ja fa més d'un any sentiren (com tants altres abans) la falta d'un espai, d'un lloc on estar, passar la vesprada, créixer, compartir projectes, activitats, aficions, inquietuds... Però per primera vegada aquests joves prenen la iniciativa i duen a terme una recollida de signatures per tot el poble per a presentar-la a l'Ajuntament. Denunciant així la situació, amb el suport de gran quantitat del veïnat i reclamar aleshores eixe espai. I

l'Ajuntament (oh, sorpresa!) reacciona i es pronuncia al respecte dient que solucionarà el tema, que obrirà o habilitarà un espai per als més joves del poble. Fins ací tot bé, però i com acaba la cosa? Doncs millor que comença, l'Ajuntament va i obri una "bolera", si, si, una "bolera"!!(Olé!!) Per favor... Com se m'havia acudit a mi pensar en la possibilitat de que un Ajuntament s'atreviria per fi a obrir un Espai, Casal o Centre Juvenil (com es vullga dir), on es podrien realitzar i organitzar activitats de tot tipus: cursos, tallers, eixides... O el que podria ser el primer pas cap a una Casa de la Cultura, com les que hi ha en altres pobles. Quanta ingenuïtat per la meua part!!

I açò m'ajuda a enllaçar amb un altre cas encara més curiós: la negació total de l'ajuntament a cedir el Saló d'Actes MUNICIPAL a la jove associació Borriol Cultural al primer Novembre Cultural, ja amb alguna cessió per a desenvolupar certs actes



Danys al cim del Molinàs.

**CONSTRUCCIONES
TERCERA CERRADA, S.L.
CONSTRUCCIONES Y REFORMAS
EN GENERAL**

Tercera Cerrada, 31 Teléf.: 964 32 17 27
BORRIOL Mòvil: 679 41 30 42



Els alumnes de l'Escola de Borriol segueixen donant classes en barracons.

al segon Novembre Cultural. Em sembla una vergonya, una actitud detestable, fruit d'un autoritarisme indignant, propi d'altres temps, i fins i tot il·legal. I és que aquest és el lloc de reunió més decent i mínimament equipat del poble, per no dir l'únic. Perquè al nostre poble, hui en dia, no comptem amb una Saló d'Actes com cal, o com podria haver en eixa Casa de la Cultura que ja apuntava més amunt. Però aquesta no és la qüestió. Perquè el Saló d'Actes ÉS MUNICIPAL. És a dir, del municipi, del poble, pertany a tots els veïns i veïnes del poble i tots en poden fer ús per a qualsevol acte que vulguen convocar. A veure si m'explique: la Casa Blanca NO és la casa de Bush, igual que la Moncloa no és la casa d'Aznar, igual que l'Ajuntament NO és propietat de l'Alcalde de torn, per tant l'Alcalde o qui siga no pot negar l'accés a l'ús del Saló d'Actes Municipal a ningú.

Aquesta és la qüestió. I si no és així que li ho pregunten a la Confraria de Sant Antoni, o a les Comunitats de Regants, o als socis de la Cooperativa Agrícola, o a la Colla Ecologista que organitza la Setmana del Medi Ambient... en definitiva tots aquells que fan ús d'aquest espai sense cap restricció (com ha de ser).

I bé, podríem parlar de la destrossa del Molinàs, la frenètica activitat a la cantera de la Torreta, propietat de LUBASA, que prompte ens farà gaudir d'unes meravelloses vistes a la mar a poc que ens encantem. I que dir-ne de la deixadesa amb que es realitzen les polítiques d'Ordenació i Ús del territori i la Planificació Urbanística, amb exemples tan greus com el del Forn de Calç, i tantes altres coses.

Però hi ha un cas que no puc deixar de comentar. És el fet de que al nostre poble l'Ajuntament es puga permetre gastar, ara ja, més de 30 milions d'aquelles pessetes d'abans, amb un lleuger però continu augment d'aquest pressupost de Festes des dels últims tres o quatre anys, sense que s'haja produït cap canvi substancial (Sobren diners a este poble!! Encara no se d'on però sobren diners). Continuen havent bous, uns poquets més, balls totes les nits, però tots gairebé iguals, i ara ja, discoteca mòbil, i no una o dos nits, sinó totes

les nits. És a dir, "pan y circo". Així s'anomena la política que fa servir el nostre Ajuntament, ja ben coneguda en temps de l'Imperi Romà... I estem en el mateix de sempre, la gent contenta (Visca el "despilfarro!!!). Sort que almenys en aquest cas contem amb la gent de la Festa Alternativa als Bous que cada any ofereixen la possibilitat cada vegada més ben rebuda, de gaudir de diferents activitats, actes culturals i la Fira. Diversificant, pluralitzant i donant-li un toc genuí a les festes, des d'una aposta clara i entregada per l'autoorganització i l'autogestió amb compromís, treball, il·lusió, seriositat, responsabilitat i sense cap vergonya. Demostrant que el que calen són ganes, i no "perres".

I és sorprenent, perquè si podem gastar tants diners en festes: Per què han passat tants anys fins que s'ha restaurat el Trinquet? Que damunt s'ha volgut realitzar en dues fases, és a dir sense cobrir-lo, que serà la segona fase, no?. No fora cosa que després de vint-i-tants anys pendents del famós Trinquet, ho feren tot a una i ens pareguera massa. Açò si que te gràcia.

Per què no tenim un Saló d'Actes més que decent? O una "senyora" Casa de la Cultura? O un veritable Centre de la Joventut? O eixe fabulós Polisportiu?(Que tenint en compte el cas dl Trinquet pot ser s'acabarà



C/. REY DON JAIME, 9
12190 BORRIOL (CASTELLÓN)
TEL. 964 32 12 76



per al 2075, dic "s'acabarà" perquè pareix ser que ja l'han començat. Increïble, increïble.). I què dir-ne del famós Centre de Salut que no és més que un Ambulatori (cosa ben diferent), igual que el servei que existeix fins ara però amb noves instal·lacions (que ja es mereixien, per una altra part).

Euh! Estarem "becs" a este poble!! Però com és possible! Ja està bé, ja... Ja està bé!!

I no volia allargar-me massa però no puc oblidar el cas de l'A.M.P.A. (Associació de Mares i Pares d'Alumnes) del col·legi L'Hereu, l'escola del poble. De com la gent de l'A.M.P.A. demanaven un Centre d'E.S.O. (Ensenyança Secundària Obligatòria) per a Borriol, i de com l'Ajuntament, l'Alcalde, no va ser receptiu, ni va donar cap suport al tema ni la més mínima importància fins que la qüestió va agafar cert revol entre les converses de tota la vila gràcies a l'empenta de la gent de l'A.M.P.A.. És a dir, no es donava cap importància ni es tenia en compte la possibilitat de recolzar des de l'Ajuntament aquesta iniciativa, que seria una millora en la qualitat de vida i de serveis i infraestructures per a un poble que des de fa uns anys augmenta en habitants progressivament. Evitaríem, per exemple, que els xiquets i les xiquetes del poble tinguen que baixar a Castelló tots els dies abans d'acabar

el període d'escolarització OBLIGATÒRIA. I així seria amb setze anys i voluntàriament quan ja per fi baixarien sense més remei a Castelló.

Aquests són els fets, uns pocs, no tots, ni els més greus ni els més importants, és innecessari entrar en valoracions.

Doncs bé, sincerament, és molt trist que la majoria de veïns i veïnes del poble pareix que giren la cara cap a un altre costat quan aquestes coses passen, com si no anaren amb ells. I no les volen veure, adoptant una actitud passiva, hipòcrita i covarda, al meu paréixer. Però sobretot còmoda, encara que de vegades interessada (més greu encara). Evidentment d'ací neix en mi la preocupació, la indignació i la motivació per a escriure aquest article. I és que senyores i senyors, joves i vells, som a l'any 2003 (d.C., per si

alguns no ho recorden) i és fàcil sentir: "Però si estem més bé que volem...!" (Ja em direu que vol dir eixe "que volem" perquè el que es voler, voler... ens volem molt poc a este poble. I pot ser aquesta siga la qüestió).

En aquest article m'he referit a l'Ajuntament i a l'Alcalde genèricament, sense donar noms ni sigles (que per altra part tots coneixem), perquè cap raó em duu a pensar que aquests actes no podrien estar signats per altres persones i/o partits (Doncs estic segur que així podria ser). Ara! tampoc vull treure-li mèrits a ningú (què ben guanyats els tenen!!).

Només em queda agrair a totes i cadascuna de les persones que en formen part de les associacions, grups, col·lectius, confraries, clubs, colles i altres al nostre xicotet poble: la seua existència i la seua tasca. Perquè són el que fan, del nostre, un poble viu. Contràriament a aquestes polítiques municipals, que no fan altre que no fan altra cosa més que empobrir i endarrerir greument el desenvolupament i el veritable progrés i "creixement" al nostre poble.

Salut

Cabrejat, molt cabrejat, però mai resignat

Agustí Agut Escrig



**Bocateria
AVENIDA**

AVDA. ZARAGOZA, 72 BORRIOL (CASTELLÓN)
TEL. 964 32 21 88

Criteris o favoritismes?

40



Sabies que a la biblioteca de Borriol duen uns anys fent Conta-contes per als nens, i que en teoria, qualsevol persona es pot presentar per dur a terme aquesta activitat?

Doncs sí, des de fa un temps es fa,

mateix model de projecte.

A banda, pensem que la persona que deu escollir al candidat perfecte és aquella que dia a dia està en contacte amb la biblioteca, els nens i tota la gent que la utilitza. Així doncs, l'ajuntament no és el més indicat per coordinar aquestos temes, ja que no coneix realment les necessitats que hi ha.

Però, i sense més preàmbuls, creiem que es trie a la persona indicada, no per professionalitat, sinó, simplement, per favoritisme.

Un altre tema, i no de menor importància, és l'Escola d'Estiu.

Seguim pensant que la dinàmica de divulgació hauria de ser la mateixa que en el cas del Conta-contes, és a dir, mitjançant bans, cartells, ... I com en el cas anterior, també facilitar unes bases.

Tampoc estem molt d'acord amb els criteris d'elecció que s'han pres a l'hora de triar a les persones encarregades de dur a terme l'Escola d'Estiu, ja que sabem de fonts privilegiades, que s'han passat per alt aquests criteris, i que han escollit a aquelles persones que menys experiència tenien. Des del nostre punt de vista, açò es molt respectable, ja que compartim l'opinió de donar

oportunitat a nova gent, però caldria preguntar si els pares estan disposats a deixar als seus fills en mans de gent amb poca experiència.

El que nosaltres creiem, és que haguera sigut molt millor, triar igualment a gent preparada i no preparada, així haguera estat molt més equilibrat i possiblement millor organitzat.

I amb açò no volem dir que les persones triades no pogueren dur endavant aquest projecte, ni que nosaltres ho haguérem fet millor, el que tractem d'explicar és que, d'entre les persones que es van presentar, hi havia d'algunes més indicades per fer aquesta activitat.

Un gran nombre de projectes presentats, van ser de gent pertanyent a l'associació "Tossal de l'Assut", i sincerament pensem que per les diferències d'opinió entre aquesta i l'ajuntament, cap dels seus membres van ser escollits.

I QUE ÉS AÇÒ, SI NO ÉS FAVORITISME???

*Sheila Carbó i Givonda
Araceli Vicent i Balaguer*



i possiblement, tu no t'has enterat.

A nosaltres com a part d'aquest poble, ens agradaria que les coses es feren d'una forma més justa i coherent, així doncs, la nostra proposta és que hi hage una major informació d'aquests projectes, i que d'una forma o altra, tot el poble poguera participar. L'ajuntament deuria informar mitjançant cartells, bans, o altres mitjans d'àmbit popular.

Si es plantejaren seguir aquest mètode, tot el món podria optar a aquest càrrec, i no sols una minoria. I a més a més, podrien donar unes bases per a que tots seguiren un



Panaderia - Pasteleria
GARGALLO

Cl. Honda, 2 - Avda. Zaragoza, 96
12190 BORRIOL (Castellón)
Tel. 964 32 10 31

La fi de la humanitat

41



L'altre dia anava jo pel carrer cantant una cançó de Siniestro Total que diu així: "Pueblos del mundo extinguió, dejad que continúe la evolución, esterilizad a vuestros hijos, juntos de la mano hacia la extinción" i cantant, cantant, com en Operación Triunfo vaig arribar a la conclusió que la fi de la humanitat està prop, uns altres "animals" agafaran el testimoni en la cursa pel domini del planeta Terra. Primer van ser els dinosaures, després nosaltres, els humans, i per últim cada cop agafant més força vindran els GATS. Sí, els gats, que hi ha tants pel poble solts, si es juntaren tots i fundaren un partit polític, i se presentaren per a Alcalde, segur que traurien un o dos regidors.

Tornant a la serietat, els gats estan envaint el nostre poble, ja que alguns carrers estan plens de caguerades, pèls de gat i damunt fa una pudor "que et mors", i fins que no plou no es netegen. No és perquè la gent d'eixe carrer o carrers iguen uns bruts, sinó que això és com la "marea negra" (és el xapapote que se't pega als peus i a la pituitària i damunt de color fosc), que ho neteges i demà una altra volta brut. Què vol dir això? Que hi ha superpoblació de gats. I la culpa qui la té? Els qui manen ara o els qui manaven abans, doncs ningú d'ells, la culpa és de la gent que alimenta als gats de carrer. Com que els gats ja tenen solucionada la primera funció Biològica que és l'alimentació, es dediquen exclusivament a fer la segona i menys important que és multiplicar-se.

Tornant a agafar el fil, a les persones que alimenten els gats, voldria dir-los una cosa: Jo tinc un gos, i el tinc en ma casa, com molta més gent del poble; si tant vos agraden els gats, per què no vos fiqueu dins del llit amb vosaltres o també per què no totes les persones que tenen una mascota o un animal, l'assolten pel poble i que vagen davant de vostra casa a fer les seues necessitats? Què vos pareixeria? Malament, crec, doncs així és com se sent la gent que ha de netejar les caguerades dels gats del seu terrat o aguantar la pudor del pixum de gat. La gent que ha de passar tot l'estiu sense poder obrir les finestres de casa per la pudor del carrer, o haver de netejar la resta del menjar que li heu ficat, i que el gat ha tirat per terra. Hi ha moltes coses més que no contaré, ja que estariem tota la revista i cal deixar escriure a tots.

No sé si servirà de molt escriure aquest article, però que

sapiguen que alimentar els gats del carrer no fa bé a ningú, i també voldria motivar a l'Ajuntament per fer alguna cosa respecte a aquest tema, ja que el poble és de tots i no és molt agradable veure aquest panorama.

Natxo Valls



PIZZERIA BON PROFIT
LES MILLORS PIZZES

AVDA. SARAGOSSA - BORRIOL

Els 4 genets

42

les nits de lluna plena
si t'apropes a un fossar
potser veges per les tombes
quatre genets passar

l'un és alt, prim, gelat,
l'altre malaltís, groc, rugat,
el tercer menut, dèbil, flac,
el darrer colèric, irós, sens pietat

l'un, pare dels demés, és
l'anunciador oficial,
predicador sens capella
de la capella fa el seu cau

visita orfes, ven
el que ell diu pau,
xiuxiueja a cau d'orella
i fa saber tot el seu mal

dels tres fills el més volgut
és el segon cavalcant,
allà on va son pare
ha estat ell o hi estarà

milions i milions de persones
es pleguen totes al seu cant:
el de la panxa buida, el de la gana,
que a tots junts els fa ballar
del patiment viu el tercer,
que amb la por fa trontollar,
tifus, càncer, verola,
com el volgueu anomenar

amb formes de cavaller
estén un virus en passar,
enverina l'aigua pura
com veu morta del passat

el quart fill és el botxí
que d'hora envia el seu soldat,
beu del passat el genocidi
i a altres vol fer-lo tastar

es venja de la venjança
i d'aquells que es van venjar,
plors, llàgrimes, obusos...
fa del riu reguer de sang

les nits de lluna plena
si t'apropes a un fossar
potser veges per les tombes
quatre genets passar

quatre plagues que ens colpegen
des de temps immemorial
fer-los front cal si volem
fer tot junts que hi haja pau

Xavi

**Dedicat als senyors Bush, Blair, Aznar i Sharon i a tots aquells que d'ací o d'allà, de poble o ciutat, de dreta o d'esquerra, de dalt o de baix, se'n senten identificats.*



Excursió als masos de la Serra

Al llarg del mes de novembre van tindre lloc les activitats enquadrades anualment baix el nom de Novembre Cultural, que organitza l'Associació Borriol Cultural. Entre altres actes, es va fer una visita als masos de la Serra i al Pou del Portugués, que va comptar amb la guia de Jorge Cabo, del Club Muntanyer la Pedrera, on van participar un nombrós grup de veïns del poble, de totes les edats.

El recorregut va eixir des de la Pedra i el Mas de Tàfol, on havíem arribat des del poble amb cotxe i algú a peu. Ens vam dirigir pel Mas de Demetrio fins el Pou del Portugués, on vam fer l'esmorzar i la paradeta. Tot seguit ens vam dirigir al Mas de la Flora, on ens esperava Angeles Tena per ensenyar-nos el seu mas per dins. Després vam fer cap al Mas de l'Hereu on vam poder fer un glopet d'aigua de la Font de Sant Martí i on Jorge Cabo i els seus pares ens van ensenyar el forn del mas i l'habitacle interior. Alguns de més atrevits van anar inclús al Mas de la Penya. A voltes de migdia vam tornar cap als masos de la Pedra i en cotxes cadascú ens vam dirigir a les nostres cases. Esperem poder repetir l'experiència de poder conèixer millor la nostra natura i la nostra història en properes ocasions, ja que la Serra i els masos ben bé ho mereixen.



Tercer Novembre cultural a Borriol

L'Associació 'Borriol Cultural', després de l'èxit del darrer Novembre Cultural, prepara ja la tercera edició del que ha esdevingut ja un punt clau de l'activitat cultural al nostre poble. Les activitats d'aquesta associació segur tornaran a sorprendre i a agradar a aquells borriolencs i borriolenques que vullguen assistir-hi.



Representació teatral per part d'alguns veïns i veïnes del poble al Saló d'Actes de l'Escola Municipal.



Conferència del Premi Príncep d'Astúries Dr. Federico García Moliner dins dels actes del Novembre Cultural 2002

**HORNO
Y
PANADERÍA**

J. Silverio Babiloni
ESPECIALIDAD EN COCAS Y ROLLOS

Virgilio Oñate Gil, 20
Tel. 964 321 107
12190 BORRIOL

Borriolencs solidaris: a per «chapapote»

Ací tenim l'opinió de quatre borriolencs que van anar de voluntaris a Galícia per ajudar a netejar chapapote, ja que estava ben clar que allí no podia faltar la presència borriolenca, entrevistats a principis d'aquest any.

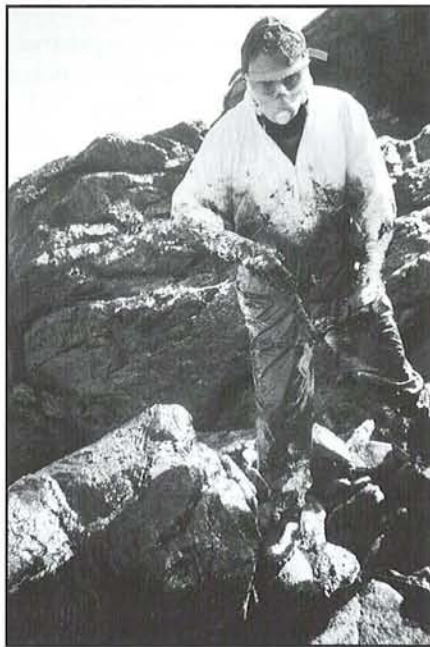
- Per quin motiu vau anar de voluntaris per netejar chapapote?
- Com vos va semblar l'organització d'allí?
- És el mateix que el que nosaltres veiem per la televisió?
- Què t'ha aportat anar allí?
- Com veus el futur d'aquesta catàstrofe?

Eugenio Ramos

-I per qué no? N'hi ha que tenir alguna causa o raó material per prestar la teua cooperació? Com va dir el cap d'una tribu índia "només després de què l'últim haja sigut tallat, només després de què l'últim riu haja sigut enverinat, només després de què l'últim peix haja sigut pescat, només després, descobriràs que els diners no es poden menjar".

-La meua estància va ser a principis del 2003 i el meu lloc de treball era en Muxia, per tant ja s'apreciava que havia passat un mes de l'arribada dels primers voluntaris. Considere que no es poden fer molts reptes a una estructura que canvia de gent constantment i amb el handicap d'adaptar-se a situacions diverses cada dia. A més a més, no tinc prou dades per opinar d'una forma certa ja que només vaig estar tres dies al tall i no estava dins de l'organització per saber-ne més. En el meu cas tot el que em va fer falta se'm va dur i em van ajudar quan ho vaig necessitar. Respecte a l'organització a nivell on jo em menejava em va parèixer bona. Només vull remarcar dos qüestions: ningú em va explicar com tenia que treballar amb el chapapote, ni tampoc ningú em va avisar dels perills a que m'exposava, i també pense que als voluntaris se'ns podria traure prou més de rendiment.

-Depèn del mitjà de comunicació que u utilitze per informar-se. Amb la moda de sensacionalisme que ens inunda i amb els



Eugenio Ramos netejant chapapote a una platja de Muxia

aprofitaments polítics que s'estan fent d'aquest desastre, m'atrevisc a dir que no hi ha cap mitjà de comunicació que informe del que realment està passant allí. Vaig a posar dos exemples: l'últim dia dos periodistes van voler entrevistar-me. El primer pertanyia a la Cadena Ser i les seues preguntes eren de tipus: Veritat que...? amb el fi d'aconseguir la resposta que volia escoltar, vaig refusar a jugar amb les seues regles i se'n va anar a buscar un altre voluntari. El segon periodista pertanyia a El País. Abans de prendre nota em va fer unes preguntes tècniques i altres d'opinió per conèixer si era afí a la intenció del seu article. Al dia següent vaig llegir el seu escrit en el diari i la meua opinió no estava reflectida. Un altre món apart són les càmeres de televisió, ja que els tres dies que vaig estar netejant en els llocs més bruts i afectats que vaig treballar no van aparèixer. Vaig anar més enllà, quan ix Muxia ix sempre la mateixa platja.

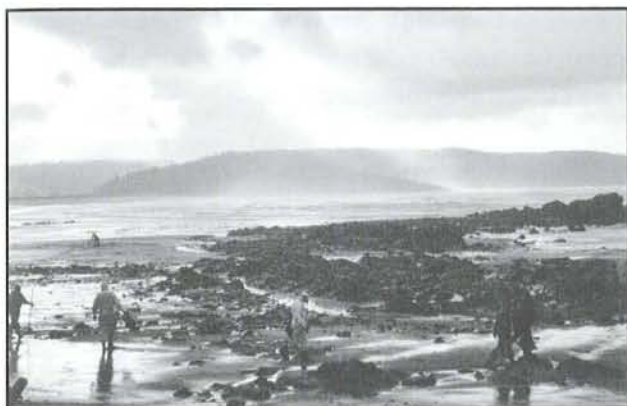
-La satisfacció de cooperar amb molta gent de tot tipus i de tots els llocs amb un mateix fi, un mateix objectiu. La gratitud d'experimentar que les persones tinguem formes de pensar i actuar molt diverses, inclús en algun cas oposades, però ens unim quan considerem que és necessari. Una experiència positiva més en la meua vida.

-Com ere el futur de les Ries Altes abans del sinistre del Prestige? Esta zona de Galícia és una de les més pobres i on es produeix més emigració. Per tant, abans de l'enfonsament del vaixell pretroler aquesta regió no tenia molt de futur. Pense que ara es realitzaran grans inversions per solucionar el desastre ecològic i alçar tota aquesta regió, ja que venen eleccions. El futur a un termini curt no és molt acollidor degut a que hi ha que treballar molt i bé per poder tornar a l'estat inicial. Encara que dins de vuit o deu anys aquesta regió tindrà una infraestructura que ara mateix no existeix i si no haguera passat el desastre dins de deu anys tampoc existiria. Açò és el més trist, que tinga que ocórrer una destrossa així tant gran per resoldre problemes.

PANADERIA - PASTISSERIA
REI EN JAUME

*Especialitat en Coques
i Pastes Caseres*

Rei en Jaume, 10 - 12190 BORRIOL (Castelló)
Tels. 964 322 009 - 964 321 950



Treballs de neteja a la Costa da Morte.



Alberg de voluntaris en Muxia.

Sheila Carbó

-Perquè em sembla que qualsevol persona que tinga temps, deuria anar, perquè allí ara necessiten ajuda, i no es cap esforç veient com estan les coses, que tens tot el viatge pagat, l'estància allí, menjar... No hi ha excusa per no fer-ho, i això sempre suposa experiències per enriquir-te com a persona, i si al mateix temps estàs ajudant en alguna cosa, que encara que sembla que tampoc estàs al costat de casa, a tots ens perjudica, millor.

-En el meu cas vaig estar a Muxia, que és un dels llocs millor coordinats, i per tant del que jo conec, molt, molt bé. És molt difícil dur tot allò, poder donar de menjar a tanta gent, un lloc per dormir, i a més fer una estància agradable, i sincerament crec que són genials perquè ho han aconseguit, han fet possible tot això, i a més a més la gent d'allí, encara que no siguin coordinadors, són molt amables, i et donen tot el que et fa falta i més, estan tots volcats en els voluntaris.

-No, però principalment és perquè és impossible transmetre-ho tot per una càmera i explicant-ho gent que no ha estat netejant, és a dir que no ha fet res. I d'altra banda, que cadascú expliqui les coses donant el major morbo possible i ressaltant allò que més els interessa, i és difícil tindre informació objectiva, i més sobre un tema com aquest.

-Principalment és una experiència personal, que encara que sone a típic, és el que més ompli. I d'altra banda l'apropament a la gent també t'aporta molt, he parlat en molta gent d'allí, que ha sentit tot el que ha passat de molt més a dins que qualsevol voluntari que anem allí; i en això em quede, en moltes experiències de persones, que són les que més importen.

-Això és el més difícil de tot, si es tracta del futur econòmic, està clar que coste el que coste ja faran el possible per tirar-ho endavant, com ja s'està veient. Però futur de recuperar tot allò, em sembla que és quasi, sinó del tot impossible, no mai tornarà a estar com abans, i això és molt trist, i no haurie de passar.

Jo des d'ací sols pur recomanar a la gent que vage, que no deixi que ningú li ho expliqui, que val la pena sentir-ho i veure-ho tot de primera mà. I també vull ressaltar que una de

les coses que més ompli és el tracte amb la gent d'allí, perquè ningú millor que ells per transmetre el que se sent en un cas com aquest, tant difícil d'abarcari, i perquè són ells els que realment importen, no nosaltres, que fem una escapà d'un parell de dies i tornem, ells són els que ho han de veure tot, dia rere dia, al sortir de casa.

Ximo Esteve

-Perquè tenie temps. Vaig anar al pont de la Constitució.

-Prou dolenta. El govern fatal i els pocs militars pitjor. Llevat de les confraries de pescadors, res funcionava.

-NO. N'hi ha detalls que no arriben a la ciutadania: la forta olor a quitrà, el pessimisme generalitzat...

-Empatia.

-Negre, prou negre. Als penyasegats on no hi ha cap aprofitament econòmic es tardarà a netejar. D'altra banda, el mercat de consum també tardarà a oblidar el Prestige i molts gallecs que viuen de la pesca ho passaran malament.

Per la meua experiència personal d'haver navegat nou mesos i coneixent un poc la MAR, crec que n'hi hauran més accidents com el del Prestige. El temps ho dirà...

Perik

-Per aprofitar un pont d'una altra manera.

-No molt bona i a més a més falten mitjans i material.

-No, allò és molt pitjor.

-Il·lusió a col·laborar amb gent de molts llocs i veure que tots ho fan sense cap compromís polític (la gent fugia de les càmeres i de la premsa).

-A la llarga, malament.

Araceli Vicent

Prevenició de l'enfermetat dental

L'Organització Mundial de la Salut (OMS), informa de forma contínua sobre la necessitat que la població adulta modifiqui determinats hàbits per millorar la seua qualitat de salut. També ens adverteix de la importància d'educar als xiquets i joves en determinats hàbits preventius.

Un estudi recent sobre un grups d'estudiants escolars espanyols, ha detectat que el 51% dels xiquets presentava càries. D'aquest grup, el 20% tenia més de tres dents amb dita patologia. La presència de *Streptococcus Mutans* (principal bactèria responsable de les càries) en la mostra analitzada, fa pensar en la relació existent entre la prevalència de càries amb altres variables (cepillat, l'ús de fluor, dieta alimentària, sobretot el consum excésiu de sucres, educació sanitària, etc...)

La primera mesura a tenir en compte, és la higiene dental:

Tècnica de neteja de les dents: prèviament a la neteja de les dents, convé parlar de les zones on és més freqüent el cúmul de placa dental o bacteriana (fisures, solcs dentals, fosses i solc gingival).

La neteja amb el raspall ha de ser minuciosa i eficaç, no hi ha prou amb la bona voluntat. Els xiquets menors de set anys, han de ser ajudats i revisats pels seus pares i fer-ho després de cada menjada i, imprescindiblement, després del sopar. La duració de la neteja no ha de ser inferior a dos minuts. És molt millor realitzar la neteja una vegada al dia, ben feta, que tres vegades malament. El raspall ha de ser de cap menut, per facilitar l'accés a totes les zones bucodentals. Les cerdes convé que siguen de material sintètic, amb les puntes rodones i polides. La pasta dentífrica ha de tenir en la seua composició fluor, que prevé la formació de càries i a més a més d'altres components, s'aconseja la substància TRICLOGARD, que és una combinació de TRICLOSAN, un antibacterià d'ampli espectre i GANTREZ, un copolímer PVA/MA, que incrementa i prolonga l'activitat del TRICLOSAN durant 12 hores.

La Societat Espanyola de Periodòncia (S.E.P.A), accepta el triclogard com una combinació altament eficaç a:

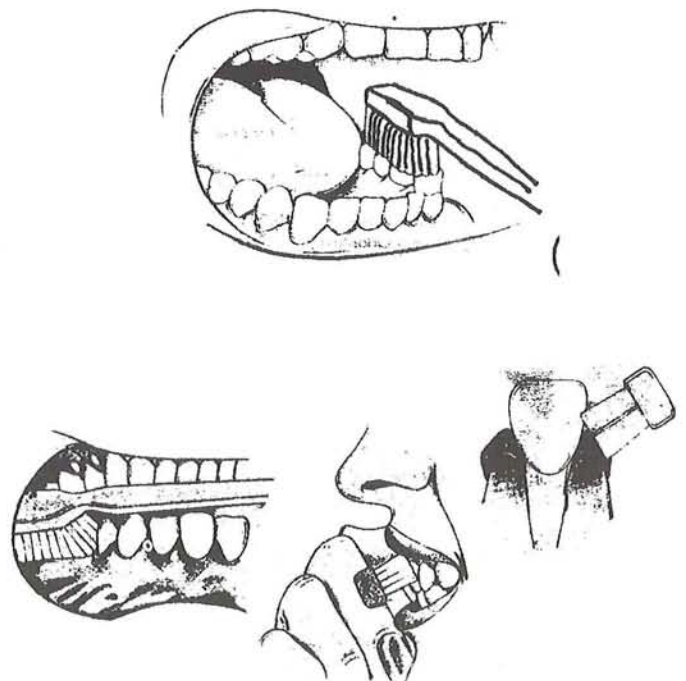
càries, placa bacteriana, gingivitis, i protecció prolongada durant 12 hores, quedant retés sobre la superfície de les dents i les genives tot aquest temps.

Anem a descriure la seqüència a seguir en la tècnica de neteja de les dents:

a) Començarem per les cares masticatòries, amb un moviment horitzontal, de darrere cap a avant, tant en l'arcada superior com en la inferior. S'ha d'insistir en aquestes superfícies, ja que la seua anatomia dibuixa uns solcs on l'acumulació de restes d'aliments és major i, per tant, és major la predisposició de càries.

b) Seguirem per les cares externes de les dents, recolzant les puntes de les cerdes sobre el solc gingival, un angle de 45° respecte a l'eix de les dents. Es transmet un moviment vibratori i es realitzarà un moviment vertical cap avall (si estem en l'arcada superior) o cap a dalt (si estem en l'arcada inferior), obtenint així un efecte d'escombrat de la superfície de les dents, aconseguint així l'expulsió de restes d'aliments o placa bacteriana.

c) A continuació netejarem les cares internes de les dents de la mateixa forma que les cares externes excepte



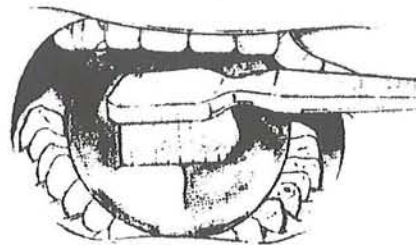
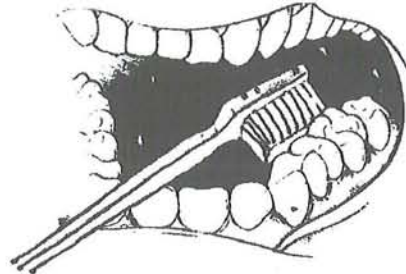


en la zona anterior, en la que utilitzarem la part més estreta del raspall, amb un moviment vertical de darrere cap avant.

Per últim, és molt important que ens netejem la llengua, ja que és el lloc on n'hi ha més cúmul de bacteries. El moviment serà en sentit horitzontal de darrere cap avant.

Donada la magnitud del problema, des d'ací fem un cridament a tota la població i en especial a organitzacions socials, així com professionals sanitaris per una col.laboració desinteressada en benefici de tots per aconseguir un objectiu necessari per a la salut bucodental de la comunitat. He d'agraïr al Dr. Eugenio Espinosa Mata per la col.laboració amb aquest projecte de gran interès social i sanitari.

L'equip del Dr. Cortés ha posat en funcionament un programa per a dur a terme aquest propòsit de forma GRATUÏTA per als veïns de Borriol i de tots aquells que vullguen millorar el hàbits higiènics (tècnica de neteja de dents, etc...) obtenint així una adequada prevenció de l'enfermetat oral. Per aquest motiu pose a la vostra disposició la nostra Clínica Dental " Rei en Jaume" per motivar una correcta ensenyança de l'higiene oral (EHO), organitzant així xerrades i reunions informatives que començaren el més de Juny d'aquest any al Saló d'Actes de l'Ajuntament, en el lloc i hora que en el seu moment comunicarem. Agraïm la col.laboració de l'Excelentíssim Ajuntament de Borriol.



Fdo: D. Ramiro Cortés Aparici
Metge-Dentista

Fdo: D. Eugenio Espinosa Mata
Metge CS de Borriol



**CLINICA DENTAL
REI EN JAUME**

DR. D. RAMIRO CORTES APARISI
MEDICO-DENTISTA

Colegiado médico 15.221
Colegiado Odontólogo 2.594

- ODONTOLOGÍA GENERAL ADULTOS Y NIÑOS.
- LABORATORIO DE ORTODONCIA.
- PROTESIS DENTALES.
- ENDODONCIA Y URGENCIAS.
- PERIODONCIA Y CIRUGÍA ORAL.
- TÉCNICAS RADIOGRÁFICAS.
- MÁXIMA ATENCIÓN A LA SUPRESIÓN DEL DOLOR.
- ESTÉTICA DENTAL Y BLANQUEAMIENTOS.

Horario: De Lunes a Viernes (16 h. a 20 h.). Todos los días por la tarde.

Avda. Rei en Jaume, 11 - 2º - pta. A - 12190 BORRIOL (Castellón)
Tel. 964 321 168 - Fax 964 243 947 - e-mail: ramiro.cortes@ono.com

Curiositats científiques

Els signes del Zodíac

La ciència, des del seu naixement, ha intentat alliberar a les persones de les seves supersticions degudes molt sovint a una relativa ignorància o a qüestions de creences religioses. Aquest paper que la ciència ha exercit sempre ha sigut molt criticat ja que, en opinió de molta gent, sovint només ha servit per substituir les creences populars per altres més sofisticades. Aquest canvi, moltes vegades inútil, es deu en molts casos ja no a la ignorància de la gent, moltes vegades una ignorància induïda, sinó a la "ignorància" d'aquells que l'introdueixen. Tampoc voldria deixar de dir que la ciència, en el sentit que exposem, ha servit al poder per a sotmetre a la gent utilitzant la superioritat que pot donar l'avanç tecnològic tant estretament lligat a l'avanç de la ciència. Deixant aquestes qüestions del tot clares, ara intentarem utilitzar-la en un sentit positiu.

El que pretenem és explicar que són els signes del Zodíac i parlar del seu ús en l'astrologia, ja que sense entrar a discutir si els planetes i la Lluna influeixen, d'altra forma que no siga gravitacionalment, en les nostres vides i el seu esdevenir futur, podem mostrar les mentides amb les quals ens intenten enganyar i moltes vegades aprofitar-se maliciosament de les debilitats de les persones.

Si observem el cel durant la nit (observar que no mirar) trobarem que està ple d'estels i si ens fixem una mica més podem reconèixer els planetes del Sistema Solar (aquells punts brillants en el cel que no parpellegen). Des del començament de les civilitzacions l'home ha donat nom i forma a distintes agrupacions d'estels, que s'han anomenat constel·lacions, i d'aquesta manera ha creat un cel que és ple de figures, fruit de la nostra imaginació, que representen des de déus fins animals llegendaris. Tots coneixem Orion, el Carro... i el zoo fantàstic que anomenem signes del Zodíac.

De fet, si seguim el moviment dels planetes (recordeu, observar), igual que el del Sol, a través del cel vist des de la Terra, ens adonarem que segueixen, amb certa aproximació,



una línia anomenada eclíptica a través de l'esfera celest. Açò es deu a que tots els planetes es mouen al voltant del Sol en òrbites més o menys el·líptiques situades aproximadament en el mateix pla que el Sol. Aquest moviment relatiu del Sol va ser una de les causes que va fer que antigament es pensés que la Terra era el centre de l'univers i tot girava al seu voltant, la qual cosa era una mica pretenciosa. Si seguim el moviment del Sol, o millor el dels planetes, per l'eclíptica veiem que sempre passa per dotze constel·lacions que són les que anomenem del Zodíac, constel·lacions que el Sol recorre en un any: Àries, Taure, Bessons (o Gèmini), Càncer (o Cranc), Lleó (o Leo), Verge (o Virgo), Balança (o Libra), Escorpió (o Escorpí), Sagitari, Capricorn, Aquari i Peixos (o Pisces).

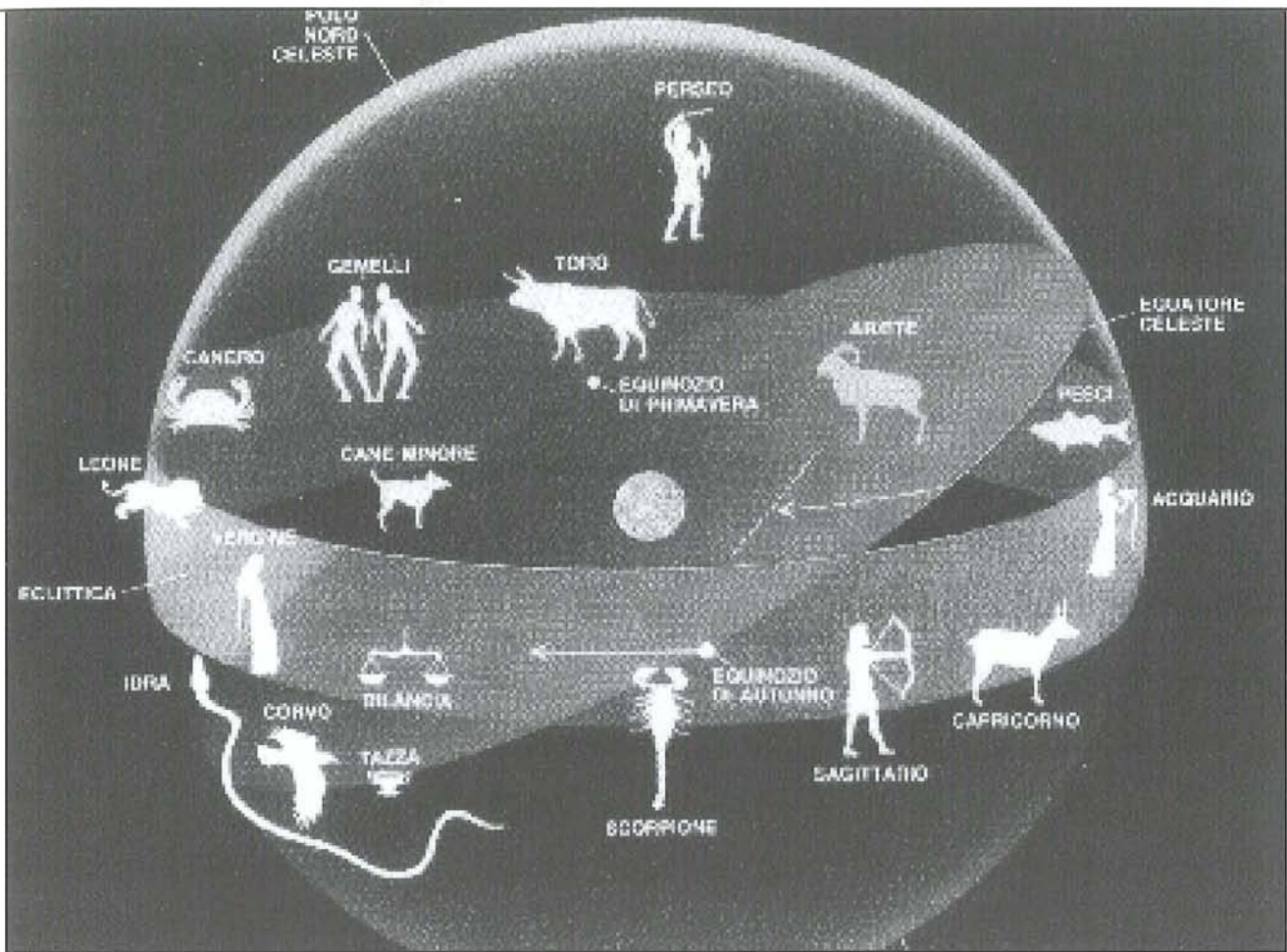
És aquest moviment anual del Sol a través dels signes del Zodíac el que ha fet que els astròlegs ens marquen a cadascú amb un signe, que és la constel·lació del Zodíac per la qual el Sol transitava el dia que vam néixer. Aquest esdeveniment fa que tota la nostra vida, i també el nostre caràcter, queden determinats, suposadament, pel destí que ens imposa el moviment dels planetes i del Sol a través de les constel·lacions del Zodíac, moviment que fa aparèixer els planetes formant alineacions i altres formes més complexes que semblen ser la causa de tot aquest embolic còsmic. Açò, si bé la primera vegada sembla complicat, si tenim en compte que el moviment dels planetes al voltant del Sol és periòdic, tan sols hem de considerar que observem des de la Terra i tenir en compte les petites variacions que açò produeix, i així ja tenim una predicció per a cadascú. Però bé, açò ja està tot fet pels antics astrònoms i tan sols cal consultar un llibre o buscar la informació en Internet, que en els temps que corren no té molta dificultat.

Ara bé, tot açò està molt bé, però si el treball dels astròlegs és el d'observar el cel per determinar com afectarà al nostre caràcter i al nostre destí el moviment dels planetes pel nostre signe no em convenç que no s'hagen adonat que a causa del moviment de precessió de l'eix de rotació de la Terra, en el



AUTOMECÁNICA BORRIOL, S.L.L.

San Antonio, 18 • Tel. 964 321 425 • Mòbil 630 527 016
12190 BORRIOL (Castellón)



passar del temps els estels del cel i evidentment també les constel·lacions canvien la seua posició relativa. En el cas dels signes del Zodíac fa que s'avancin uns respecte dels altres.

Aquest moviment de precessió de l'eix de la Terra és com el que té l'eix de rotació d'una "trompa", que tots sabem fer ballar, i és degut a la força de la gravetat que mentre aquesta gira l'atrau cap a baix, fent girar l'eix i canviant la direcció cap a la que apunta, el moviment la fa trontollar. Si bé en una "trompa" aquest moviment de l'eix és ràpid i apreciable directament, en la Terra aquest moviment té un període de 250.000 anys (exactament, de 257.700 anys), i tan sols és apreciable gràcies al que han deixat escrit els antics astrònoms comparant-ho amb les medicions actuals.

Per exemple, en el meu cas soc Àries per néixer a principis d'Abril del 1982, però hauria de ser Peixos que és per on

transitava el Sol en el moment del meu naixement, i en tot cas seria Àries si hagués nascut més o menys en el 1000 a. C. Ara bé, espere que el que acabe d'explicar no ens faça arribar a la conclusió que no hem de llegir el signe que sempre ens han dit sinó un cap a enrere. Estaria més bé considerar que "nosaltres dirigim el nostre destí" o algun pensament semblant. Cadascú ja s'ho veurà.

El que acabem de veure ací, com correspon a la ciència, es pot demostrar empíricament, bé per observació directe o bé emprant alguns dels simuladors de l'esfera celest que pugueu trobar en Internet on la feina ja està feta i que a més són molt interessants.

Ignasi Agut Escrig

Bar Navarret

Especialidad en
Almuerzos y Tapas

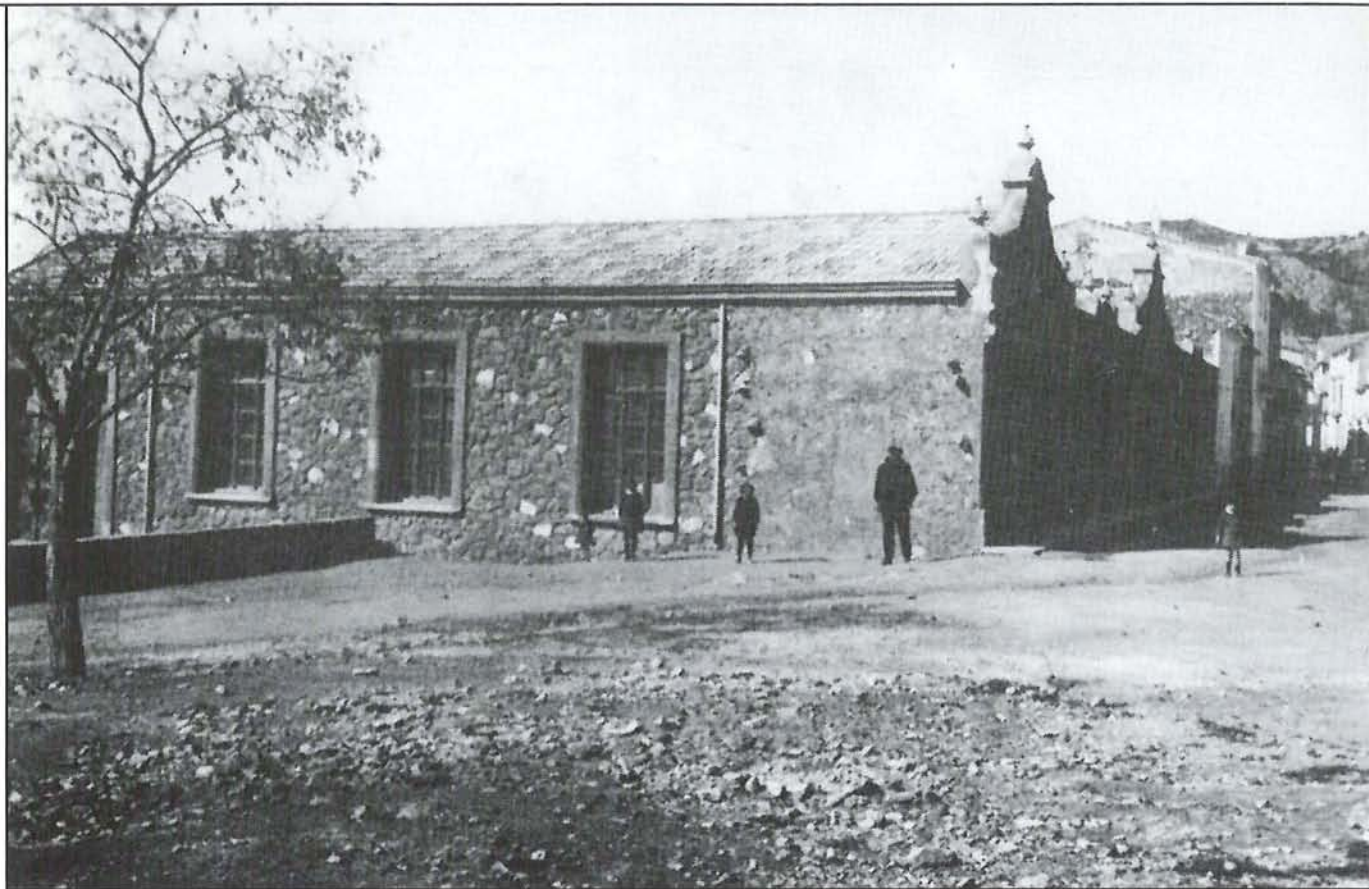
Les desea

unas
Felices
Fiestas

Avda. Zaragoza, 56
12190 BORRIOL
Tel. 964 32 10 17

Records...

50



Al colegio de la Villa

Llevó a su hijo un labrador diciendo

-Vengo con éste, tocante a la educación

-¿Sabe leer? -Ni una letra

-¿Escribir su nombre? -No

-Entonces amigo mío como el trabajo es atroz

Me dará doce duros portador

-¿Doce duro? Ca' no los doy en igual precio me ven un burro

-Pues lo mejor es que compre usted el burro

y con éste tendrá dos.

Aquest fou un dels poemes que escrigué el gran poeta Don Manuel del Palacio. Com han canviat els temps des d'entonces.

Jo recorde que anàvem al cine mut del 'tio Blas' i allí n'hi havie molts homes de 30-50 anys que ens agarraen als xiquets i xiquetes més avançats de l'escola, ens donaven cacaus i caramels perquè els llegirem lo que posave baix de les figures que eixien en el cine.

En aquell temps, quan els xiquets eixien d'escola als catorce anys uns anaven al taller, altres a alguna fàbrica, però la majoria anaven al camp. Molt diferent del que passa ara, que quan acaben l'escola van a l'Institut o a alguna acadèmia privada per passar després a la Universitat.

No importa que siguen de casa humil, si valen ells saben obrir-se camí, bé amb alguna beca o amb gran sacrifici per part dels

pares. Això compensa la satisfacció de tots.

Al nostre poble sempre ha hagut persones 'il·lustres', com 'mestres', 'secretaris', advocats, capellans i fins i tot un 'canonge', la qual cosa demostra el valor de la nostra gent.

Hem d'estar orgullosos avui dia de què no n'hi ha cap analfabet al poble per molt major que siga.

Jo he tingut dos bones mestres, doña Presentación Benlloch i ma mare. Les dos m'ensenyaren moltes coses, una a l'escola i l'altra amb els quefers i tasques. A elles dec el que sóc.

Per això m'agradaria dir-lis als 'joves' d'avui que siguen constants en els estudis i que feïnes per poder arribar ben lluny, perquè amb un bon ofici poden ser grans homes.

Així que 'aprofiteu el temps que és el Tresor més gran del món', 'no mireu mai enrere si voleu seguir endavant'.

Abans que res, espere que em perdoneu si comet alguna incorrecció, però aquests xics tan excel·lents m'han convidat a que escriguera alguna cosa per al llibret com tots els anys. Jo no volie perquè no tinc estudis, i mai he xafat una escola privada, potser això es note, però de totes formes, gràcies.

Josefina Vilarrocha



A passar el temps

Cal descriure el text per trobar de què estem parlant:

1 2 3 4 6 1 3 11 6 8 1 10 4 3 10 1 3 4 6 2 4 3
 Y 3 2 1 6 7 4 1 3 10 4 7 1 10 4 10
 11 6 1 4 6 3 5 4 3 2 3 1 1 9 1 5 1 3
 6 4 3 1 3 4 1 5 1 3 6 1 3 10 1 3 4 6
 1 3 4 3 2 7 6 1 5 7 6 1 1 10 10 6 7
 1 2 1 6 2 10 1 9 7 2¹

- Planta crassa que a l'estiu fa uns fruit rogencs, molt dolços però protegits per infinitat de punxetes.

11 7 8 1 6 2 1 6

- A la part mitjana d'aquesta partida es troba una font que subministra d'aigua al veïnatge.

2 9 4 2 6 7

- Les mines més importants del poble, que es troben situades entre el barranc de Cominells i el camí de la Pererola. Les Mines del:

3 4 1 6 7

- Hi han de pollastres, ovelles, de porcs, de conills, etc.

8 6 10 8 1 3

- Construcció de fàcil visió de l'època àrab.

3 4 1 5

NATI ALCAÑIZ GASCÓ

MIL·LIARI
Figuera palera, La Borallera, Misterri, Granges, Castell

"Els tres fragments van estar molts anys a l'Ermita de Sant Vicenç, don foren traslladats al Museu de Belles Arts de Castelló. Després van estar exposats a l'Aire Lliure en un jardí del carrer Colón de Borriol..." (1)

(1) Els textos utilitzats en aquesta activitat estan extrets de llibre DIVERSOS AUTORS. (2003): Borriol (Vol. 1). Ed. Publicacions de la Universitat Jaume I. 2003

Masos de Borriol

52



La pedra i el Mas de Tàfol



Mas de Sopes



Mas de la Penya



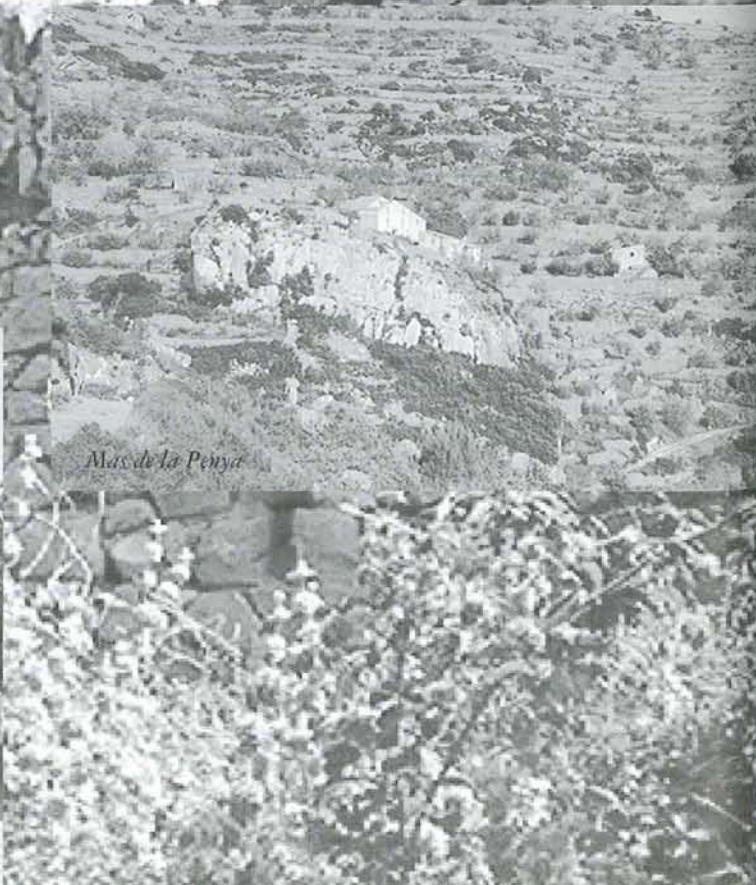
Vil·la Antonieta



Mas de Tàfol



Mas de la Penya





Mas de Sant Vicent



Venta la Gaspara

Portada corrals
Mas de Tàfols



Ruines Mas de Jaume



Corralet del Mas de la Flora



Balcó del Mas de Sant Vicent



El Búnker



Pallissers del Mas de la Penya



Porta antiga massovera



Forn del Mas de Tàfol



Forn del Mas de l'heren

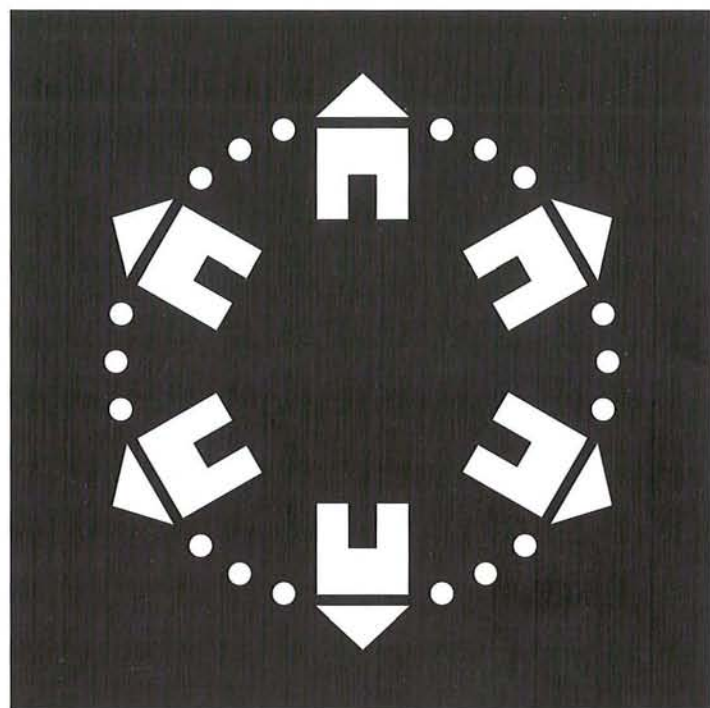


Empedrat de la Penya



Mas de la Flora





DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ
